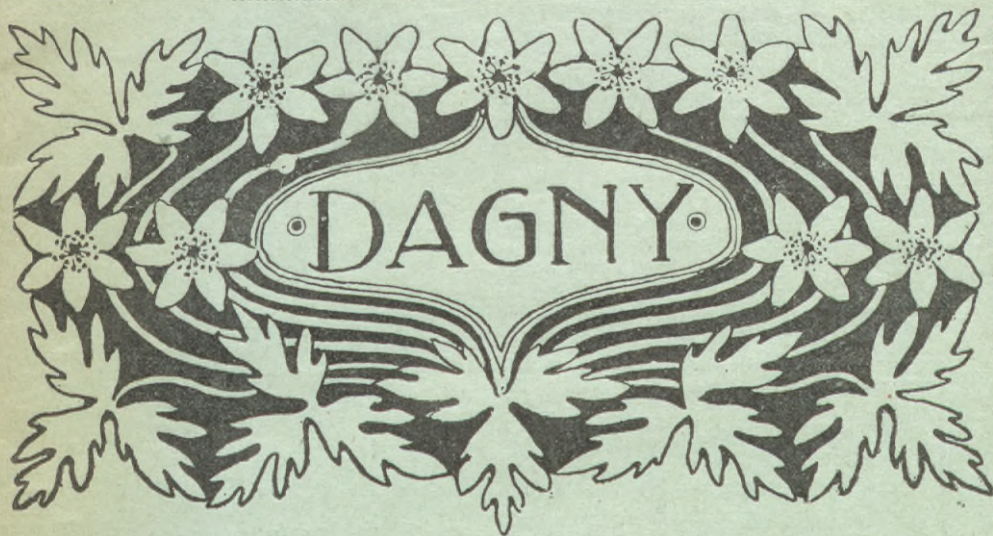

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA ♦ ♦
 OCH LITTERÄRA INTRESSEN
 UTGIFVEN AF ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦
 FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET
 REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN ♦ ♦ ♦

INNEHÅLL:

INGER BUGGE: Til Selma Lagerlöf!
 LYDIA WAHLSTRÖM: Uppsala-lif bland kvinnliga studenter.
 Litteratur: F. E., Kvinnans uppgift och ställning af Joh. Müller.
 Föreningsmeddelanden.
 Bilaga: Fredrika-Bremer-Förbundets berättelse för år 1902.

SVECIA,

Solidt, tidsenligt Lifförsäkringsbolag.
 Ömsesidighetsprincip. — Svensk dödlighet.

Kontor: Regeringsgatan 40.

Olycksfall-försäkringsanstalten **GOTHIA.**

Afslutar olycksfallförsäkringar på liberalaste och tidsenligaste villkor.

Hufvudkontor: Regeringsgatan 40, 2 tr.

Aktiebolaget Nordiska Kompaniet.

Textilafdelning, Thyra Gråström.

Färdiga och påbörjade Broderier på siden, kläder, hättor och yllestrumpar, passande för Duntar, Fortärer, Mattor, Kuddar, Soverestuckor m. m. Monster uthyras. Bekräftelser från landsorten ombesörjas pr omgående.

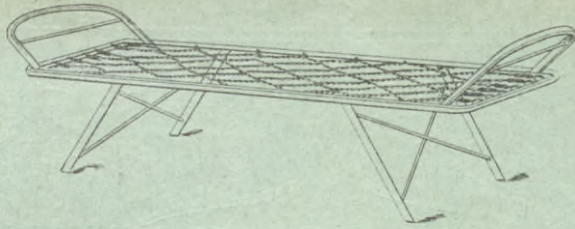
Obs! Ändrad adress: Regeringsgatan 5.

Bröderna Påhlmans Skrif-, Språk- & Handelsinstitut,

A. T. *84. Rike 36 06. Stockholm. Stora Vaktugatan 2, 1 och 2 tr. upp.
 Fullständigt Handelsläroverk med örnings- och mönsterkontor.
 Afskrifter, Fernisutskrift, 3 mån. kurser i särskilda ämnen.
 Undervisningen berättas af 21 lärare. Nya elever emottagas dag-
 ligen. Prospekt gratis på begäran.
 Söndagssektioner. Skriftinstituten förtgår oförändradt.

**Nyttigt och oumbärligt
för hvarje hem**

SÄNG (enl. ofvanstående afbildning) med resårbottnen af koppardragen järntråd Kr. 10: 50
 med kettingbottnen af 8 rader förtennt järntråd och patenthärdade spiraler » 12: —
 Ny, illustrerad priskurant sändes på begäran.

NORDISKA KOMPANIETS Sängafdelning, STUREPLAN.

Order

från landsorten upp-
gående till

20 kronor

expedieras franko mot
efterkräf pr järnväg
eller ångbåt.

Profver på begäran.

Nu inkommet!

Underkjolar,

linne, ylle o. moiré, vackert garnerade.

Bluslif,

Siden och Ylle.

Herm. Meeths,

Stockholm.

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.

OBS! Prishelönta af Dräkt-Reformföreningen.
Skodon tillverkas äfven efter modern fason.

Allt arbete utföres noggrant och af bästa material.
Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.

P. GUST. PETTERSSON,
52 Drottninggatan 52.

Holmqvists
Handelsinstitut
— GÖTEBORG —

är afgjort Västra Sveriges största, fullständigaste och mest renommerade handelsläroverk. 19:de arbetsåret. 12 speciallärare. Årskurser, terminskurser. Inträde helst vid terminens början, 20 Aug. och 12 Jan. Plats anskaffas i flesta fall. Holmqvists skrifmetod är landets mest spridda och af staten antagen som normalmetod. Begär program.

Filip Holmqvist,

Öfverlärare vid Tekniska skolan i Stockholm, lärare vid Chalmerska institutet, ledamot af Sv. Revisorsamfundet. (STA 015542)

att hafva tillhanda vid tryck-, föst- och brännskador, stöbäckning, icke endast för att skydda mot mikroorganismer utan äfven till att hafva ett och trygghetsmedel för händens, havets och vindens värd.
Om dess användning för nämnda m. fl. ändamål länmas redogörelse i den beskrifning, som åtföljer hvarje aska Salubrin.
Allmänheten varnas mot eftergånare af fabrikkatet.
Salubrin tillhandahålles i Paris, Speerit- och Färgaffären. Parntäglager hos *Geijer & Co., Stockholm.*

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10-4),

som under garanti af Stockholms Enskilda Bank åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å in-teckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att in-teckningarne blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad in-teckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter Stockholms Enskilda Bank därigenom uppkommen skada,

Förvaringsavgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Klagomål öfver svårighet att få köpa verkligt god Ättika har föranledt Liljeholmens Vinfabrik att tillhandahålla sin, sedan många år för god smak och fin arom kända Ättikssprit, på förseglade flaskor försedda med fabriken's etikett och spädningstabell.

Aug. Magnusson

44, 46 & 48 Vesterlånggatan 44, 46 & 48

31 & 33 Stora Nygatan 31 & 33

(ingång endast från Vesterlånggatan)

STOCKHOLM

Min nya Afdelning

för

Hvita varor

erbjuder odisputabelt största urval af:

Duktyger, Handdukar, Linnelärfter
och alla slags **Hvita Väfnader.**

Almedals, Norrköpings (Tuppen) och
Gamlestadens samtliga Väfnader

ständigt på lager till *fabrikpris.*

Då helt stycke tages lämnas *extra rabatt.*

All slags Sinnesömnad och Märkning

utföres *omsorgsfullt* å egna Atelierer.

För **Utstyrslar** ovilkorligen bäst och billigast.

Solida varor. Största urval.

Billigaste priser.

Aug. Magnusson,

STOCKHOLM.

Til Selma Lagerlöf!

Tag min Hilsen, Gösta Berlings Moder!
Tit og ofte har din rige Ånd
draget mig som underfulde Floder
glimtende på Eng, lig gyldne Bånd,
ført mig ind i dunkle Drømmeskove,
hvor jeg så min egen Længsel sove.

Når du taler, vildt da Vinden blæser,
skiftende med sagte Aftensus,
og hver Gang jeg Gösta Berling læser,
lytter jeg til Värmlands Elvebrus,
og en snedækt Skov fra fjerne Tider
skyggedyb forbi mit Indre glider.

Ulve tude, La Cachucha klinger,
højt går Dansen der på Ekeby!
Kærligheden blusser, Angst får Vinger,
jæger som for Blæst en snetung Sky,
og mens nattetunge Timer trille
høres stadigt Lilliecrona spille.

Åtter åbner du for Drømmehaven,
og jeg går i Æventyrets Vang,
ser hvor Ingrid stiger op af Graven
lyttende til Violinens Klang,
smilende som Solblink over Voven
op til ham, der gik i Timils-skoven.

Gamle Mør Agnete Bålet tænder
blot du ånder i din Digterlur;
Sankta Caterinas hvide Hænder
løser Lænkerne bag Fangemur;
og med Farver kan du herligt male
Dronninger fra gamle Kongesale.

Dybere dog så dit Digterøje,
 kækt du hævdede den skjulte Skat
 da Cibyllen over Romas Høje
 skued' ind bag Fremtids dunkle Nat.
 Mægtig Højhed skjalt i Seerrøsten,
 da hun meldte Livets Lys fra Østen.

Og jeg mindes Bjerget Diamante,
 Donna Michael's stærke Tro,
 og den lange Dag, da Don Ferrante
 aldrig kunde få bag Disken Ro.
 Lyt og hør Pascales Klokker kalde,
 se, hvor Mandeltroeets Blomster falde.

Andre skikkelser får Liv og Farve,
 atter skuer jeg den svenske Jord;
 Enkle Bønder gå bag Plou og Harve,
 og jeg følger Ingmaroettens Spor,
 Sløgtens Elskov, Kampe, Strid og Færden
 i det lille Sogn og udi Verden.

Hører Afskedssangen, som de sender
 Elven, Skoven og det gamle Hjem;
 Tause Bønder med de grove Hænder,
 som nu drager mod Jerusalem,
 op mod Eder Dødens Klokke ringer
 mens I skuer Morgenrødens Vinger.

Selma Lagerlöf! I Vuggégave
 fik du Fantasiens Tryllekvist.
 Tak for Duften i din Blomsterhave
 og for Tonerne du stemte sidst; —
 de har fået Hjertets dybe Straenge
 til at skælve, til at dirre loenge! —

Inger Bugge.

Uppsala-lif bland kvinliga studenter.

Framför mig ligger ett Dagnyhäfte från 1894, innehållande bl. a. en liten tvåsidors bit med titeln »Uppsala kvinliga studentförening» och undertecknad med »W». Det var den dåvarande ordföranden, som i loflig ängslan för att skada den nysatta plantan demonstrerar den i de mest försiktiga och allmänna ordalag, utan att våga rycka upp den med roten, än mindre företaga en dissektion. Föreningen var också endast två år gammal, och uttrycket »kvinlig student» hade kanske icke någon riktigt god klang i »respektabla» kretsar; alltid var det bäst att trefva sig fram och inte fika för mycket efter en riskabel offentlighet.

Men tiderna förändras; då Kvinliga Studentföreningen i april förra året firade sitt tioårsjubileum med en fest på Östgöta nationslokal, hade medlemsantalet stigit till nära 50, hvaribland märktes en docent, ett par professorsfruar och så pass många medlemmar ur våra högre och allerhögsta ämbetsmannafamiljer, att till och med de mest »sambällsbevarande» knappast längre kunna frukta, att de företaga sig någonting revolutionärt genom att skicka sina döttrar till Uppsala. Föreningen är för längesedan inregistrerad i studentkatalogen, den har egen stipendiifond, och den var representerad vid kvinnokongressen i Kristiania förlidet år; hvarför skulle man då icke utan omsvep våga presentera den i Dagny? En dylik presentation blir på samma gång en skildring af kvinligt studentlif i Uppsala, ty de kvinliga studenterna ha i regel »mangrannt» tillhört föreningen.

* *
* *

Bästa förklaringen till föreningens uppkomst får man genom en blick på förhållandena i Uppsala för omkring fjorton år sedan. De kvinliga studenternas sammanlagda antal hade under hela perioden 1872—1880 begränsat sig till ett dussin, och först mot slutet af 80-talet uppgick antalet till femton. Den tiden gjorde en flicka icke sällan sitt intåg i lärdomsstaden under sin pappas egid, och denne följde i så fall med både till rector magnificus för inskrifning i studentkåren och till kurator för inskrifning i veder-

börlig nation. Men när så pappa upplifvat tillräckligt af sina gamla minnen från Fjärdingen och Svartbäcken, lämnades man att ensam streta vetenskapens villsamma stråt, och den första svårighet, som därvid yppade sig, åtminstone för en stackars humanist, som måste studera i böcker i stället för på laborationer, var bristen på kamrater. De femton flickorna voro vanligen installerade i femton olika inackorderingshem, gemenligen hos prästänkor, hvarpå Uppsala som bekant är synnerligen rikt. Den uppriktiga välvilja man här fick röna, kunde naturligtvis icke ersätta kamratlif och dessutom framträdde den icke sällan — kanske med stöd af hemliga instruktioner från pappa vid dennes afresa — just i form af moderliga varningar att icke i radikalism och emancipation bli lik någon af de andra fjorton. Hade nu samtliga femton någon gång råkats och kollationerat sina första intryck, så hade det måhända visat sig, att de alla fått precis samma varning. När man sedan kommit så långt som till erfarenheter från nationsbaler, upptäckte också ett par af oss icke sällan, att samme kavaljer i samma ordalag klandrat andra kvinliga studenter men komplimenterat sin dame för ögonblicket, såsom ett kvinlighetens lysande undantag från den allmänna regeln bland »studentskor».

Att misstron icke inskränkte sig till Uppsala, därom vittnar för öfrigt 80-talets kvinvolitteratur på sina ställen. Tänk bara på fru Lefflers osympatiska, docerande och på samma gång obetydliga fil. kandidat i »En sommarsaga», eller på den flirtande studentskan i Ernst Ahlgrens »Modern», eller på fru Nybloms karrikatur af en dylik i en liten pjäs, hvars namn jag nu glömt! Man blef naturligtvis icke litet förvånad, när en författare någon gång värdigades teckna en sympatisk bild af en kvinlig student, såsom exempelvis Gerhard Hauptmann gjort i »Einsame Menschen». — Naturligtvis vill jag icke härmed hafva sagt, att vi ej på många håll, äfven i Uppsala och icke minst i professorskretsar, rönt mycken vänlighet, men den tydliga misstron på åtskilliga andra håll var dock omöjlig att bortse ifrån.

Hvad var nu orsakerna till allmänhetens misstro mot oss? De äro på det hela taget icke svåra att utfinna. Först och främst böra vi erinra oss det röda spöket, kvinlighetens försvinnande, som genomsnittsopinionen alltid målar på väggen, när det gäller någon ny reform inom kvinnosaken. Denna fruktan tycktes härvidlag ha fått vatten på sin kvarn genom de — för öfrigt mycket oskyldiga förlöpnigar mot konvensansen, hvartill någon eller några af de

allra första banbrytarna måhända gjort sig skyldiga. Konvensansen är, som man vet, både långsint och hämdlysten, när den på något sätt blifvit sårad, och nog fick jag i början af min Uppsalatid ända till leda höra historien om en kvinlig »naturvetenskapare», som brukat visa sig på gatan utan kappa, men i gult läderskärp och handskar à la Karl XII, och som stundom — o fasa — kunde dricka ur en halfva pilsner på kemikum och det till på köpet i herrarnes närvaro; somliga voro icke ens riktigt säkra på att hon därvid begagnat glas! Den sortens historier — värre voro de knappast — kommenterades flitigt på nationsbaler och komma antagligen att spela en viss roll i arbeten om 80-talets Uppsalalif; de höllo också desto envisare i sig, som ju de kvinliga studenterna ännu utgjorde ett så försvinnande fåtal, att de flesta af dem, som hört sägnerna förtäljas, aldrig kommo i tillfälle att själfva lära känna någon af vårt misstänkta species.

Men ett litet fåtal är också alltid utsatt för att observeras, och det var då visst och säkert, att vi kände oss observerade, ända tills vi kanske af pur blyghet togo på oss en morsk uppsyn och just därigenom ohjälpligen dömde oss till att bli betraktade som okvinliga. Få som vi voro, och utportionerade på olika ämnen, hade vi också mycket sällan tillfälle att »skydda» hvarandra på nationssammankomster, föreläsningssalar och laboratorier; och litet hvar af oss har nog sålunda någon gång fått erfara nöjet af att vara ensam flicka bland ett par hundra herrar. Nog visste vi, att vi icke behöfde riskera att såsom en tysk ung flicka, som förirrat sig in på en historisk föreläsning i Berlin, artigt bli utledda af professorn, och hvad studenterna beträffar, så fanns det nog ofta mycken godmodighet och välvilja i deras »intresserade» blickar, men obehagligt kändes det ändå i början, och det behöfdes icke mer än en liten »spydighet» från herrarnas sida, för att vi lätt, gröna som vi voro, skulle kunnat inbilla oss vara en smula styfbarn hos »alma mater Upsaliensis». Första terminen var jag t. ex. inte mogen tillräckligt att bara skratta, när en student på bänken bakom mig, då ästetikprofessorn talade om de grekiska kvinnornas instängda lif i kvinno-boningen, halfhögt yttrade: »Där kunde de gärna ha fått stanna».

Det var dock inte bara fördomar mot kvinnosaken, i förening med vår fåtalighet, som utsatte oss för en smula obehag. Utom det, både »genanta och intressanta» ryktet för okvinlighet,ingo vi snart också släpa på rykte för radikalism, för att icke säga ateism, något som nog till större delen berodde på att det af helt natur-

liga skäl var från de liberalare universitetslärnarnes och studenternas sida vi blefvo bäst mottagna. Särskildt kan jag här med tacksamhet nämna prof. Holmgrens gästfria hem, som alltid stod öppet för kvinliga studenter. Det var också klart, att vi hälst gingo till sådana studentföreningar — t. ex. Verdandi — där vi blefvo hjärtligast välkomnade och så fingo vi snart rykte för att samtliga vara verdandister, ehuru under hela min Uppsala-tid endast två af oss varit i föreningen inskrifna. En beskedlig teolog gaf en gång ett naivt uttryck åt meningen om oss bland konservativa studenter genom att utbrista: »Så roligt, att det finns andligt lif äfven bland studentskorna» — när han nämligen råkat ett par dylika individer på en basar till förmån för K. F. U. M.

Den omständigheten, att, såsom förut nämnts, hvar och en af oss emellertid i sin egen inackorderingstans eller balkavaljers omdöme var ett undantag på hvares kvinliga uppträdande det berodde hur de akademiska kvinnornas sak skulle komma att gestalta sig, gaf oss naturligtvis icke så litet att fundera på. Det kom nu bara an på hur vår »mission» skulle utföras, antingen under sorgfälligt afhållsamhet från allt umgänge med de vilseförda kamraterna eller genom försök att på dem värka »förädlande».

Höstterminen 1889 hade vi verkligen på ett kollegium i nordiska språk nått den respektabla siffran af fyra, och följande termin hade vi blifvit en liten grupp om åtta flickor, som stundom brukade råkas i inre rummet af Törubladhs konditori och diskutera kamratfrågor utan ordförande, d. v. s. på det sätt, att den, som skrek bäst, någorlunda lyckades öfverrösta de andra. Det första sammanförandet af alla kvinliga studenter skedde följande år på en kandidatfest firad en vacker vårkväll på Grindstugan af tvenne medlemmar från detta kotteri.

Hvem vet dock om föreningen så snart blifvit organiserad, i fall vi icke fått en oväntad handräckning från ett håll, där man minst af allt skulle velat hjälpa oss. Genom en välvillig universitetslärare fingo vi hösten 1891 reda på, att en Uppsala-student, som en tid legat vid ett tyskt universitet och där blifvit anstucken af den redan då groende »pangermanismen», gjort Skandinavien kvinliga studenter den äran att i den i Leipzig utgifna studenttidningen »Akademische Blätter» framställa dem som ett samhällsvådligt element, någonting i samma riktning som de kvinliga nihilisterna i Zürich, om vi också ännu så länge mera brutit mot konvensansens än mot moralens lagar. För att begagna förf:s eget mera preciösa

än rediga uttryckssätt, så »svärmade vi omkring på gatorna» (15 stycken!) och »fördunklade det evigt kvinliga» »mit Pince-nez, kurzgeschorenen Haaren und eine krummen Rücken» — saker, som väl i stället borde ha varit ägnade att genom kontrastvärkan låta »das ewig Weibliche» framträda desto lifligare! När förf. vidare påstod, att han kände ett universitet, där kvinliga studenter kunde sitta och dricka till sent på nätterna med manliga kamrater, låg det nära till hands att antaga, det han som Uppsalastudent härmed åsyftade Uppsala, och det var denna insinuation, som gjorde, att först studentkårens ordförande och därpå en del universitetslärarekretsar funno skäligen inskrida mot ofoget. Det hela slutade med att Leipzig-tidningen måste intaga en dementi från Uppsala, hvarvid redaktionen tillade en liten ursäkt, där klämman lydde: »Wir verbeugen uns ritterlich vor der svenska flicka!»*)

Så hade vi som »kår» utstått vår första lilla »förföljelse» och fått vår första mention honorable, hvilket naturligtvis bidrog att gifva impulsen till en organisation. Några bland oss fruktade visserligen, att någonting sådant skulle skada vårt deltagande inom nationslifvet, men nu efter 11 års erfarenhet kunna vi beteckna denna farhåga som totalt ogrundad. Sedan Kv. Studentföreningen bildades ha åtskilliga dess medlemmar passerat alla nationslifvets grader genom betygskomité och biblioteksutskott till funktionen som kassarevisor och senior. Särskildt i Stockholms nation, där åtminstone hälften af de kvinliga studenterna plägar inskrifva sig, ha de stundom spelat en icke obetydlig roll vid valen och ha tidtals flitigt deltagit i diskussionsföreningen. För att nu icke tala om att Heimdall, Verdandi, Kristliga studentförbundet och samtliga ämnesföreningar räkna flickor bland sina aktiva medlemmar.

Från början tystnade också gensagorna mot föreningens bildande inför det tydliga behof de flesta kände af ett fastare kamratlif, åtminstone tills vidare, som ersättning för såväl det familjelif som det kamratlif i vidsträcktare bemärkelse, hvilket vi ännu så länge till stor del måste umbära. Så konstituerades föreningen med summa 15 medlemmar den 20 mars 1892.

* * *

*) Vi hänvisa för öfrigt till Dagny för 1892.

Såsom ordf. för Kvinliga Studentföreningen ha fungerat (utom undertecknad) fil. kandidaterna Maj Lagerheim och Stina Wittrock samt med stud. Helga Fick, i nu nämnd ordning. Bland vice ordförandena må nämnas: numera prakt. läkaren i Göteborg, fru Tora Wigardh, fil. kand. Sigrid Björklund, fru doktor Astrid Cleve-von Euler och doktor Anna Paues, samt bland sekreterare fil. kand. fru Elsa Munch af Rosenschöld och fil. kand. Ellen Lindhult.

Den sistnämnda är den egentliga grundaren af föreningens stipendiefond, som stiftades 1897 och som nu, hufvudsakligen genom terminsafgifter, stigit till omkr. 1,000 kronor. När fonden uppgått till 1,500 kr., kan stipendium börja utdelas, hvilket sker genom en komité, sammansatt af styrelsen och två föreningsmedlemmar. Tanken på en stipendiefond uppkom på grund af att Fredrika-Bremerförbundet i april 1893 sände föreningen en skrivelse med ett ur universitetets stipendiehandlingar gjordt utdrag, visande hvilka stipendier möjligen af kvinnlig student skulle kunna sökas. Då några till följd häraf gjorda försök att erhålla allmänna stipendier endast ådagalagt huru omöjligt det var för oss att söka konkurrera med en kår på femtonhundra studenter, och endast *ett* »kvinligt» stipendium (om 60 kronor) fanns att tillgå, väcktes tanken på bildandet af en egen fond. Enär utdelningen af ett dylikt kamratstipendium kan grunda sig på en inom stipendiekomitéer högst sällan förekommande personkännedom, har man i stadgarna kunnat sätta begåfning före examensmeriter, hvilka eljest vid stipendietillsättningar pläga vara det allenasaliggörande, och man har till och med vågat taga hänsyn till en så ömtålig kvalifikation som flit och goda seder.*)

Hvad beträffar diskussioner och föredrag, har föreningen under sin 11-åriga tillvaro hunnit upp till den respektabla summan af 22 af förra och 47 af senare slaget — alltsammans till största delen presteradt af medlemmarna själfva. Eljest har föreningen fått föredrag af Ellen Fries och Ellen Key, fruarna Anna Höjer och Emilia Broomé, fröknarna Anna Sandström och Clara Wahlström samt prof. Lundell.

Utom ett fåtal mera vetenskapliga ämnen, hafva sålunda behandlats företrädesvis reseintryck samt ästhetiska, sociala och pedagogiska frågor. Sålunda har man bjudits på botaniska exkursioner både till Lappland och Vestalperna samt på minnen från studentmöten och kvinnokongresser. Lefnadsskildringar hafva förekommit

*) Eventuella gåfvor till Kvinliga Studentföreningens stipendiifond kunna sändas till kassaförvaltaren, fil. stud. fröken Eva von Bahr, Uppsala.

öfver så olikartade personligheter som: Fredrika Bremer, Georges Sand, Ruskin, Wagner, Nietzsche, Kierkegaard och Karl Marx; och böcker ha recenserats, exempelvis Ibsens »Bygmæster Solnæs», Lies »Niobe», Ann-Charlöttes Lefflers »Sonja Kovalevski» och Geijerstams »Kampen om kärlek». Men man har också diskuterat kristendomsundervisningen och »kvinnofrågan», och under de sista åren ha äfven fredssaken och kvinnans rösträtt kommit med.

Sammanträdena ha regelbundet slutat med ett litet samkväm, hvartill icke sällan gästerinjudits, t. ex. lärarinnor från Uppsala eller Stockholm, representanter för Fredrika-Bremer-Förbundet, hvilket alltid visat föreningen det välvilligaste intresse, och slutligen en del professorsfruar eller andra af föreningens äldre beskyddarinnor.

Naturligtvis har föreningen också haft sina regelbundet återkommande festligheter, t. ex. sammanträden med endast spex och tidning, den sistnämnda rolig nog, men tyvärr sorgfälligt förvarad i ett enda exemplar hos sekreteraren. Två af spexen ha blifvit tryckta, och det sista, »Pål Bange och Stora Karskberg», som uppfördes på föreningens 10-årsjubileum och bär det kända författaremärket »Huck Leber», blef till och med synligt i bokhandeln och fick af en välvillig manlig recensent vitsord för att vara mycket kvickt — skada blott, att tvetydigheter fattades! — Ett regelbundet återkommande nöje är också den gemensamma frukosten 1:a maj, vanligtvis firad någonstans i Uppsala omgifningar, t. ex. på Linnés Hammarby.

Till större högtidligheter, såsom jubelfesten 1893 och kungajubileet 1897, har föreningen alltid inbjudit gäster från andra universiteter. Vid sistnämnda tillfälle deltog icke mindre än 50 kvinnliga studenter i processionen till Stockholms slott; några af oss voro också med i processionen vid Viktor Rydbergs begrafning, och ett par kvinnliga led ha ofta förekommit i studenternas tåg upp till slottsbacken i Uppsala, Valborgsmässoaftonen. Att man vid dylika tillfällen, liksom vid de af flickor talrikt besökta nordiska studentmötena med kristligt program, alltid burit studentmössa, eftersom det gällt att »representera kåren», är ju själfklart. Eljest ha de kvinnliga Uppsalastudenterna begagnat sin hvita mössa eller icke allt efter tycke och smak, troligen mest beroende på om den »kläde» individen i fråga eller ej. Icke så få personer ha motvilja mot att se ett dylikt »manligt» plagg på flickor, och jag erinrar mig hur jag en gång i en lefnadsteckning öfver en framstående svensk kvinna sett henne prisad, därför att hon aldrig »fallit offer för frestelsen» att bära studentmössa. Invändningarna ha naturligtvis

alltid riktat sig mot skärmen, och under min ordförandetid erhöj jag t. o. m. anonyma bref med ritningar till en »kvinlig» modell. I Helsingfors har man också för ett tiotal år sedan provvat en dylik, men gaf efter någon tid upp försöket och öfvergick till den vanliga mössan, då man fann, att hvarje mera »fantastisk» modell snart visade tendens att söka smyga sig efter det tillfälliga modet på kvinliga hufvudbonader. Ett uniformstecken kräfver ju framför allt *uniformitet* och förlorar totalt sin karaktär af kårmarke, om denna egenskap uppgifves. Så hade kvinliga Uppsala-studenterna betraktat sin mössa som en »*mänsklig*» — om också icke »medfödd» — rättighet, och det är till en icke ringa grad deras förtjänst, att nybakade kvinliga studenter i Stockholm och landsorten numera få bära hem sina hvita »segertecken» på hufvudet och inte i paket, som fordom var brukligt.

»Barnsligheter» säga några, »fåfänga» säga andra. Men har man själf varit student och sedan haft den lyckan att med yngre generationer få lefva om sina egna studentexamens-erfarenheter, dem en gammal lärare träffande karakteriserat med samma uttryck, som enligt Oldes gramatik styra subjunktif i franskan, nämligen »fruktan, bekymmer, förvåning, förtjusning och belåtenhet» — då vet man också, att flickor inte högfärdas mer än pojkar öfver sina mössor och att de lika ärligt förtjänat allt som kan bidraga till en verkligt »barnslig» glädje på deras examensdag.

* * *

Här har rätt vidlyftigt talats om Kvinliga Studentföreningens mera officiella arbete, men inom dess ram utöfvas en hel del privat kamratverksamhet, som icke är mindre betydande, därför att den undandraget sig hvarje redogörelse. En icke så ringa kontroll utöfvas — naturligtvis på frivillighetens och vänskapens väg — kamraterna emellan. Äfven om den hemska uteslutningsparagrafen i stadgarna aldrig behöft tillämpas, kan man dock tala om disciplin inom föreningen, och »kårens heder» är ett uttryck, som icke endast inom dess ordbok står till finnandes. Vid väckandet och stärkandet af en dylik kamratlig ansvarskänsla har för öfrigt den kristliga studentrörelsen, som proportionsvis mycket starkt berört nordens *kvinliga* studenter, spelat en framstående roll.

I själfva verket har föreningen medvetet arbetat för väckande af *medborgaranda*, och detta icke blott genom vårdandet af den solidaritetskänsla bland kamrater, som härför utgör en första förut-

sättning, utan äfven genom att söka meddela den formella öfning, som kräfves för aktivt deltagande i det offentliga lifvet. På så sätt har föreningen också befordrat sina medlemmars intresse för studentlifvet i dess helhet, något som visserligen icke utgör den minst viktiga sidan af en vistelse vid universitetet. Våra dagars nyvagnade politiska intressen inom kvinnovärlden framkalla ju ett med hvarje dag allt mera växande behof af bildade kvinnor och särskildt af sådana, hvilka genom att hafva förvärfvat sin bildning tillsammans med män också ha fått blicka in i mäns metoder och arbetssätt.

Lydia Wahlström.

Litteratur.

Kvinnans uppgift och ställning. En bok för män och kvinnor, gifta och ogifta, gammal och ung. Af *Joh. Müller*. Öfversättning af *Teresia Eurén*.

Det arbete, som här föreligger i svensk öfversättning, utgör ett ganska beaktansvärdt inlägg i kvinnofrågan. Icke så som skulle det bjuda sina läsare några helt nya, förut ej uttalade meningar eller gifva åt det invecklade problemet någon mera sinnrik och praktiskt tillfredsställande lösning. De åsikter, boken förfäktar, äro till sina hufvuddrag af reaktionär art, om ock påverkade af den förändring i den allmänna opinionen, som den moderna kvinnorörelsen fört med sig. Boken har emellertid en obestriddlig förtjänst: den att vara tankeväckande, och dess författare är i besittning af en ganska ovanlig förmåga att framställa sina åsikter på ett originellt och lifaktigt sätt. Det möter oss i denna bok en hel del sanningkorn, gamla sanningar, som oförtjänt råkat i vanrykte, och nya sanningar, som behöfva tränga in i det allmänna medvetandet, men vid sidan här af fins en hel del orimligheter och öfverdrifter, hvilka svårligen kunna accepteras åtminstone af en svensk allmänhet, som i sin uppfattning af kvinnofrågan i viss mån torde intaga en annan ställning än den tyska. Kanske ligger också just i denna olikhet i den nationella synpunkten en förklaring på den hetta, herr Müller utvecklar i debatten mot kvinnans frigörelsekamp.

Joh. Müllers bok är från början till slut en enda lofsång till familjens ära. Kapitel efter kapitel ägnas åt att framhålla, det kvinnans högsta uppgift är att vara maka och moder, ja, man kan nästan tycka att denna sanning, som väl aldrig på allvar blifvit motsagd, upprepas väl ofta. Hvad som däremot behöfver framhållas är en ideel uppfattning af äktenskapets idé, och häri äger herr Müllers arbete enligt min åsikt sin starkaste sida. Visserligen framskyntar här och där en något naiv öfverskattning af den äkta mannens fysiska och moraliska öfverlägsenhet, men man måste äfven

erkänna, att den gifta kvinnan i sin prydnad inte gärna kan önska sig ett bättre vitsord, än det hon här får. Det är helt naturligt det tyska husmodersidealet, som hägrat för förf., men vi, kvinnor, kunna å vårt köns vägnar glädja oss åt hans försäkran, att hvad han här skildrar, icke är något oupphinneligt ideal »in's Blaue hinein» utan något, hvarpå han mången gång i lefvande lifvet sett bevis. Och om äfven olika åsikter och önskemål angående manneus och hustruns inbördes ställning kunna förfäktas, måste väl litet hvar gifva förf. rätt, då han säger, att »i de lyckliga äktenskapen är kvinnans beroende ingen förnedring».

För öfrigt tillerkänner förf. de hustrur, »som redan uppfostrat sina barn eller som icke äga några», både rätt och plikt att ägna sig åt sociala uppgifter, men bestämdt protesterar han mot »den gifta kvinnans inträngande i det kommunala och politiska lifvet såsom regel». Att en hustru, som besvikits på sin äktenskapliga lycka, söker förströelse, intressen och lefnadsmål »utom sitt kalls gränser», anser han helt enkelt som en förnedring, och han gör en indignerad uppräknig af de förnedringsgestalter en otillfredsställd kvinna sålunda kan finna på att ikläda sig.

Af ofvanstående framgår tydligt nog, att förf. icke är någon beundrare af våra dagars kvinnorörelse, som han anser »förfelad till utgångspunkt, mål och riktning», och hans missnöje är lika stort, när han kommer in på kapitlet om den ogifta kvinnans ställning. Att den ogifta kvinnan bör ha rättighet att stå på egna fötter och lefva ett själfständigt lif, förnekar han visserligen ej, han är tvärtom en entusiastisk försvarare af denna rätt, men han har sina egna tankar om de verksamhetsområden, som lämpa sig för hennes natur och väsensart. Han ser »i första hand ingen orsak att utesluta kvinnan från någon uppgift», men han betvivlar (visserligen med skäl) att alla yrken ligga särskildt väl för henne.

Granskar man nogare hvilka yrken herr Müller sålunda anser lämpliga och ägnade att uppfylla en kvinnas lif, bli dessa tämligen inskränkta. Med undantag af de fåtaliga kvinnor, som af en ovedersäglig begåfning hänvisas t. ex. till konstnårsbanan, anvisar han åt alla dessa, som »se sig om efter en lifsuppgift», summa *fyra* verksamhetsfält: sjuksköterskans, lärarinnans, hushållsbitrådets och barnavårdarinnans. Att en sjuksköterska eller lärarinna, som äger de nödiga fysiska och andliga förutsättningarna för sitt kall häri finner en alldeles särskild tillfredsställelse, är en själfklar och af erfarenheten bekräftad sak. Litet mera skeptiska kunna vi förhålla oss till herr Müllers entusiasm för de yrken, som i dagligt tal kallas att »gå frun till handa» eller vara »barnfröken».

Att de mera begåfvade af de ogifta kvinnorna i längden näpepligen skola finna tillfredsställelse i utöfningen af enbart praktiska sysslor i en annans hem synes herr Müller ej tagit med i beräkningen.

Författarens höga värdering af all verksamhet inom hemmet, utgår från den riktiga förutsättningen, att kvinnan, den ogifta

så väl som den gifta, behöfver familjens inflytande för att bringas till sin fulla och allsidiga mognad. Men då ett flertal ogifta kvinnor nu för tiden kunna få lefva kvar i föräldrahemmet eller syskonkretsen, ägnande sig åt en nyttig verksamhet, som tillåter dem att stå på egna fötter, kan man ju fråga sig, om ej dessa ha utsikt att utvecklas både utåt och inåt? Nej, svarar oss förf. »Den uppväxande människan bör under normala förhållanden frigöra sig från sin familj och lämna densamma.» Gör hon det icke, utan stannar hos föräldrarna eller inom sin närmaste krets, »utsätter hon sig på personlighetens område för samma faror och skador, som brist på rasblandning åstadkommer på det fysiska», »därför bör hon förtroligt upptagas» i en främmande familj, hvars öden och intressen hon delar. Det hem, i hvilket den ogifta kvinnan sålunda inkorporerar sig, kallar förf, hennes »adoptivfamilj»; och det faller honom aldrig in, att detta skensbart så lättvindiga sätt att lösa problemet om den öfvertaliga kvinnokraftens användande, skall möta vissa svårigheter, tillämpadt i det praktiska lifvet.

Bokens sista afdelning handlar om kvinnorörelsens rätta begrepp och ändamål. Att en kvinorörelse finnes, vill förf. ingalunda klandra, funnes den ej, måste den skapas, säger han, men från att vara en rörelse endast bland kvinnorna, vill han ha den till en allmän folk-rörelse till kvinnans förmån. De önskemål, han uppställer till afhjälpan af förefintliga missbruk, äro samt och synnerligen beaktansvärda, om än icke lätta att praktiskt genomföra. Kvinnan för sin del behöfver vinna personlig mognad, sann bildning, individuell själfständighet och därjämte en klar syn för sin egentliga uppgift. Men äfven mannen behöfver samtidigt höjas till sedlig renhet och till en högre uppfattning af kvinnan och äktenskapets idé. Föräldrarna böra lära sig att förstå och akta sina barns personlighetskraf och själfständighet. Den allmänna sedligheten måste höjas, och på det så många kvinnor som möjligt måtte kunna fylla sitt väsens högsta bestämmelse, bör allt göras för att höja äktenskapsfrekvensen, staten bör på hvarje sätt främja familjelifvet, uppmuntra enkelhet i sederna, skydda olyckliga hustrur m. m. Här böra män och kvinnor, staten och den enskilda mötas i sin sträfvan, men först och sist ligger dock botemedlet i kvinnornas händer, därigenom att de kunna fostra sina söner till sanna män.

Vi se således, att herr Müllers bok innehåller åtskilligt beaktansvärdt, mycket som slår en med den oemotsägliga sanningens makt och som rättfärdigar det stora anseende den förvärfvat af att vara ett af de bästa arbeten i det mångomskrifna ämnet, kvinnofrågan, som den sista tiden haft att uppvisa. Huru kommer det sig då, att man trots detta lägger ifrån sig boken med en känsla af att någonting i författarens syn på kvinnans ställning är skeft, att något väsentligt fattas? För min del tror jag, att detta ej så mycket beror på den ofvan påpekade opraktiska, naiva och ensidiga uppfattning förf. så ofta ådagalägger vis-à-vis en del af kvinnoörelsens detaljfrågor och sättet att lösa dem.

Nej, orsaken till det otillfredsställande intrycket ligger djupare. Den beror, enligt min mening, däri, att herr Müller, som så varmt nitälskar för att åt kvinnan förvärfva den lycka, hennes väsen åtrår och som så högt värderar hennes insats i samhällslivet, alltid ser henne så att säga mot mannens bakgrund och därigenom i viss mån saknar blick för hennes verkliga människovärde. Han tyckes icke fått det klart för sig, att kvinnan först och sist, vare sig hon funnit sin uppgift som maka och mor eller inom det ogifta ståndet, är en människosjäl, satt i världen för ett högt mål, och att detta innersta mål för hennes tillvaro kan uppnås på mer än en väg.

F. E.

Föreningsmeddelanden.

Fredrika-Bremer-Förbundets årsmöte ägde rum onsdagen den 27 maj kl. $\frac{1}{2}$ 7 e. m. å Förbundsbyrån under fru Montelius' ordförandeskap. Sedan Förbundets sekreterare, stipendiefondernas sekreterare och kassaförvaltaren uppläst utdrag ur årsberättelsen för 1902 och decharge beviljats skred man till val af styrelseledamöter och deras suppleanter samt revisorer. Valet utföll sålunda, att de afgående styrelseledamöterna fröken *L. Engström*, fru *Th. Gylden*, fröken *C. Wahrolin*, fru *A. Höjer*, professor *P. G. Rosén* och fru *S. Whitlock* samt suppleanterna fru *G. af Klintberg*, fru *J. Jolin*, fröken *S. Björklund*, borgmästare *C. Lindhagen*, doktor *H. Toll* och byråchefen *V. Almquist* återvaldes. I afseende å valet till revisorer återinträdde de förutvarande, fröken *A. Rossander* och d:r *V. Svedbom* och nyvaldes fröken *A. Lindhagen* i st. för expeditionschefen, nyutnämnde landshöfdingen *A. Wall*. Revisorssuppleanter blefvo revisionssekr. *N. Uppström*, fru *S. Wising* och fröken *T. Geijer* (den senare nyvald).

Sedan ordf. riktat några erkänn samma ord åt de personer, som så väl med afseende å byråverksamheten som vid handhavande af förbundets förvaltning och dess inre som yttre angelägenheter, burit den tyngsta arbetsbördan, upplästes ett bref från riksantipvariern *Hildebrand*, däri denne, under uttalande af sin varma sympati och sina bästa välönskningar för Förbundets nuvarande och framtida sträfvan, förklarade sig vid det kommande valet af funktionärer inom styrelsen, *icke* önska blifva återvald till Förbundets ordförande, en post han beklädt allt sedan Förbundets stiftande 1886.

*

Tvenne matlagingskurser för fabriksarbeterskor, så väl gifta som ogifta, har af Fredrika-Bremer-Förbundet anordnats i likhet med föregående år i samband med föreläsningsserien vid Liljeholmen. Kurserna, som omfatta 15 lektioner och äro afsedda för 10 elever hvardera, togo sin början den 3 juni i Maria skolkök, hvilken lokal välvilligt upplåtits för ändamålet. Kostnaden för hvarje elev är 4 kr., för hvilken afgift erhålles undervisning och den för dagen lagade maten. Undervisningen bestrides, i likhet med i fjol, af lärarinnan i huslig ekonomi, fröken *A. Stabe*.

Fredrika-Bremer-Förbundets Berättelse för år 1902,

det 18:de året af dess verksamhet.

Fredrika-Bremer-Förbundet har under det förflyttna året fortfarande arbetat i den riktning och efter det program, som vid dess stiftande fastställdes.

Förbundets medlemsantal har under året ökat; detsamma utgjorde vid 1902 års slut 1,700 mot 1,567 vid årets början. Af dessa voro 357 ständiga och 1,343 årligt betalande medlemmar.

Förbundets angelägenheter hafva stått under ledning af dels förbundsstyrelsen, dels specialstyrelser och komitéer, hvarjämte byrån som vanligt utgjort det för förbundets mångsidiga verksamhet nödvändiga arbetscentrum.

Styrelsens *ordinarie medlemmar* hafva under år 1902 varit:

Styrelse.

Fröken L. Dahlgren, fröken L. Engström, fru T. Gylden, riksantikvarien H. Hildebrand, fröken G. Hjelmmerus, fru A. Höjer, fru A. Montelius, förste hofmarskalken O. Printzsköld, professor P. G. Rosén, fröken S. Ulrich, fröken C. Wahrolin samt fru S. Whitlock;

och dess *suppleanter*: fröken G. Adelborg, byråchefen V. Almqvist, fröken S. Björklund, fru L. Dyrssen, fru J. Jolin, fru G. af Klintberg, fröken A. Lagerberg, fröken S. Leijonhufvud, revisionssekreteraren C. Lindhagen, fröken M. Silow, doktor H. Toll samt fröken H. Widmark.

Revisorer hafva varit: fröken A. Rossander, doktor W. Svedbom och expeditionschefen A. Wall; samt *revisorssuppleanter*: fröken A. Lindhagen, revisionssekreteraren W. Uppström och fru S. Wising.

Förvaltningsutskottet, som årligen utses af styrelsen, har under 1902 utgjorts af *ordinarie medlemmar*: fru A. Montelius, ordf., fröken L. Dahlgren, fröken L. Engström, fröken G. Hjelmmerus och fröken

C. Wahrolin samt *suppleanter*: fru A. Höjer, fröken M. Silow och fröken S. Ulrich.

Som förbundets *ordförande* har riksantikvariern H. Hildebrand fungerat, som *vice ordförande* fru A. Montelius, som *sekreterare* fröken S. Ulrich och som *kassaförvaltare* fröken C. Wahrolin.

Styrelsen har under året sammanträtt 6 gånger och förvaltningsutskottet 10 gånger.

* * *

Från Norsk Kvindesagsforening inkom i mars 1902 inbjudan till förbundet att deltaga i »Nordisk kvindesagsmöde» i Kristiania den 3—7 juli. Till förbundets delegerade vid detta möte utsåg styrelsen fröknarna G. Adelborg och L. Dahlgren, men då den förstnämnda sedermera af hälsoskäl nödgades afsäga sig uppdraget, representerades förbundet af fröken Dahlgren, som höll ett föredrag öfver »Den moderna kvinnorörelsen i Sverige och Fredrika-Bremer-Förbundet», samt fröken M. Silow, som redogjorde för förbundets stipendiefonder. Norsk gästfrihet bevisades på ett storartadt ätt förbundets representanter och de band, som knötos samt de intryck, som mottogos under mötesdagarna torde säkerligen i många afseenden blifva till gagn för förbundet.

I Washington hölls den 12—18 februari en stor internationell konferens angående kvinnans politiska rösträtt, den första i en rad af dylika konferenser, afsedda att hållas hvart 3:dje år på olika ställen i gamla eller nya världen. Förbundet, som anmodats sända en representant, lyckades härtill vinna en i Chicago bosatt, för kvinnofrågan varmt intresserad svenska, fru Emmy Ewald, som lämnade en utförlig redogörelse för kvinnans ställning i Sverige, hennes rättigheter med afseende på kommunal rösträtt och hvad som blifvit gjordt för att söka skaffa henne den politiska. Vid konferensen beslöts tillsätta en permanent internationell komité för att handhafva frågor rörande rösträtt för kvinnor, och har förbundet till delegerade för Sverige i denna komité utsett fru A. M. Holmgren samt fil. doktorerna Lydia Wahlström och Alexandra Skoglund.

Äfven på närmare håll, i vår egen stad, har förbundet sökt sprida kännedom om kvinnans ställning och uppgift i samhället. Förbundet fick sig näml. tillfälle beredt genom friherrinnan E. Tamm, (som därtill föranledd bl. a. af en af H. M. Drottningen uttryckt önskan, den 11 februari utfärdade inbjudning till ett förmiddags-sankväm i Öfverståthållarehuset), att framlägga ändamålet med och

utvecklingen af sin verksamhet. Vid samkvämet, som hedrades af H. K. H. Hertiginnans af Vestergötland närvaro och bevistades af ett stort antal damer, lämnade fröken G. Adelborg en öfersikt af förbundets program och den plan, efter hvilken det arbetar. Efter att ha berört Fredrika Bremers banbrytande betydelse, sökte tal. påvisa, hurusom kvinnofrågan icke endast berör de löntagande kvinnorna, något, som den socialt och ekonomiskt lyckligt lottade kvinnan kanske vore alltför benägen att tro, utan att den lika mäktigt ingriper i hvarje kvinlig individs lif, hvad stånd denna än må tillhöra. T. o. m. motståndarna till kvinnofrågan draga dagligen och stundligen fördel af de vinnningar, som utvecklingen af densamma medfört samhället, hvarför underkännande af dess betydelse visade brist på social ansvarskänsla och underskattande af kvinnans samhällsbevarande mission. För öfrigt ställde tal. en varmhjärtad vädjan till de närvarande att de, följande Englands högt uppsatta damers exempel, skulle använda sitt inflytande och sin ställning för att stödja tidens ädla sociala och moraliska rörelser. På därom framställd begäran, upprepades samma föredrag en tid därefter i fru Hugo Tamms hem, likaledes inför en skara intresserade åhörarinnor.

Förbundet har med vaken blick följt de frågor, som stått på dagordningen inom 1902 års riksdag och som på ett eller annat sätt berört kvinnans intressen. Så t. ex. har förbundet sökt verka för en ändring af den del af kap. 15 § 2 giftermålsbalken, hvari med afseende å skilsmässa stadgas, att om man och hustru »begge äro till skillnaden vållande, då eger den boet och barnen förese, som bäst dertill fallen är — — —. Äro de lika dertill fallne, vare då mannen närmare». Den motion, som i följd af förbundets åtgöranden blef inlämnad till Riksdagen, upptager som slutkläm, att Riksdagen ville för sin del antaga den ändring af 15 kap. 2 § giftermålsbalken att orden »vare då mannen närmare» utbytas mot: »skilje då domaren dem emellan efter ty som skäligt pröfvas». Ändringsförslaget har af 1903 års riksdag blifvit antaget.

På grund af rösträttsfrågans läge och då styrelsens skrifvelse till Kongl. Maj:t af den 31 dec. 1899 med begäran om utredning i frågan om politisk rösträtt för kvinnan icke föranledt till någon åtgärd från regeringens sida, ansåg styrelsen tiden vara inne att ånyo verka för att frågan blefve upptagen till behandling och anhöll hos revisionssekreterare Lindhagen att han ville, i den form han funne lämpligt, framlägga densamma inför Riksdagen. Herr Lindhagen väckte den 11 april 1902 en motion i Riksdagens Andra kammare »om skrif-

velse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och förslag till en särskild rösträttsreform i ändamål att bereda kvinna rösträtt vid val till Riksdagens Andra kammare, därest hon i öfrigt i tillämpliga delar uppfyller för dylik rösträtt stadgade villkor». För att utröna huru kvinnorna själfva ställde sig till frågan, föranstaltade förbundet den 15 april i K. F. U. M:s lokal ett möte för diskussion angående politisk rösträtt för kvinna. Mötet var fulltaligt besökt och ett lifligt intresse för frågan ådagalades. Diskussionen utmynnade i ett beslut, att en särskild förening skulle bildas med kvinnans politiska rösträtt som mål och en komité (hvari förbundet blef representeradt genom Dagnys redaktis, fröken Lotten Dahlgren, och komiténs för lagfrågor sekreterare, fröken Alexandra Skoglund,) tillsattes att verka härför. Äfvenledes beslöts med anledning af skriftligt förslag afgifvet af Kvinnoklubben, att i en till Riksdagen ställd petition uttala sin anslutning till den Lindhagenska motionen, och fick komitén i uppdrag att för detta ändamål insamla namnunderskrifter, hvilka på den korta tiden af 14 dagar uppgingo till 4,154. Ett par möten, hvar till kallelse utgått från andra för kvinnans rösträtt intresserade personer, höllos snart därefter, hvarvid äfven fattades beslut om bildande af förening. Samarbete mellan de sålunda å skilda håll arbetande krafterna åstadkoms sedermera och stadgar utarbetades för en kvinlig rösträttsförening, som skulle bildas så snart som möjligt. Arbetet bedrefs också med mycken ifver af den under fru E. Broomés ordförandeskap stående s. k. »förenade rösträttskomitén» och den 4 juni 1902 kunde ett förslag till stadgar framläggas för ett å National sammankalladt möte. Förslaget antogs och »Föreningen för kvinnans politiska rösträtt» var härmed konstituerad.

Bland andra, kvinnofrågan berörande, viktiga ärenden som förevarit vid 1902 års riksdag må nämnas *gift kvinnas valbarhet inom fattigvårdsstyrelse*, skrivelse till Kongl. Maj:t angående *anställande af kvinnor vid yrkesinspektion* samt *förhöjdt statsanslag till rikets flickskolor*. I samtliga dessa frågor har Riksdagen fattat för kvinnans ställning och uppfostran förmånliga beslut.

Till följd af den sorgliga aktualitet, som sedlighetsfrågan under det förflutna året erhållit inom hufvudstaden, hade ett antal varmhjärtade kvinnor utlyst ett möte den 5:te februari, hvarvid en komité utsågs med uppgift att söka verka för att en kraftig opinion höjdes för upphäfvandet af den reglementerade prostitutionen. Komitén, som antog namnet »Kvinnokomitén af den 5 februari», vände sig till

alla de kvinnoföreningar, som verka för kvinnans höjande i sedligt afseende eller i öfrigt i samhälleliga intressen, med begäran att dessa måtte »kraftigt uttala sig för afskaffandet af denna för kvinnan så förnedrande och för samhället så fördärflika institution». Med anledning af denna uppmaning beslöt styrelsen, att till Öfverståthållareembetet aflåta en skrifvelse med på motiverade grunder gjord hemställan om reglementeringssystemets afskaffande och en anhållan att, om beslutet utfölle i den önskade riktningen, Öfverståthållareembetet ville taga i öfvervägande huruvida en del åtgärder, som styrelsen föreslog, lämpligen kunde sättas i stället.

Förbundet har med uppmärksamhet följt frågor, som beröra kvinnans ställning inom statens resp. verk och bemödat sig att verksam samt stödja de kvinliga intressena. Den kongl. propositionen till 1902 års riksdag angående telegrafverkets stater innehöll bl. a. ett af Telegrafstyrelsen tillstyrkt förslag, att å en del telegrafstationer de kvinliga stationsföreståndarna af tjänstemannaklassen skulle utbytas mot manliga stationsföreståndare af betjäntklassen. Då, enligt uttryckligt uttalande af departementschefen i statsverkspropositionen, detta förslag kunde »anses såsom ett första steg i riktning att ur telegrafpersonalen, åtminstone i föreståndaregrad, utmönstra det kvinliga elementet», är det klart i hvilken hög grad det innebar ett hot mot kvinnornas ställning inom telegrafverket. Förslaget mötte också mycket motstånd. Detta tog sig inom verket uttryck i en petition till Konungen från rikets telegrafkommissarier, hvilka i egenkap af förmän och kamrater till de kvinliga telegrafisterna haft rikliga tillfällen att iakttaga deras sätt att sköta sin tjänst, samt i en komitébetänkandet åtföljande reservation af byråchefen Wenman, en skrifvelse, som i själfva verket utgör ett glänsande intyg på telegrafisternas duglighet. Då emellertid telegrafverkets förslag var af statsutskottet tillstyrkt, kunde utgången inom Riksdagen icke annat än vara i hög grad oviss och förbundet, som insåg detta, tog sig kraftigt an telegrafisternas sak samt ombesörjde flera utredande artiklar, hvilka dels infördes i Dagny och i de dagliga tidningarna, samt dels ock i särtryck tillställdes herrar riksdagsmän. Telegrafisterna fingo all anledning att känna sig belättna med Riksdagens beslut, ty icke nog med att förslaget om kvinliga telegrafafföreståndares ersättande med manliga stationsmästare förkastades med stor majoritet, utan under diskussionen inom kamrarna gafs det vackraste erkännande åt telegrafistkårens duglighet och värde för samhället, ett erkännande, som måste tillmätas en stor betydelse för

kvinnornas rätt till arbete i det offentliga lifvet. Äfven i en annan för telegrafisterna viktig fråga har Riksdagens beslut utfallit till deras fördel. Telegrafverket hade föreslagit tillsättandet af 70 nya ordinarie platser, men antalet höjdes af Riksdagen till 125, hvarigenom de ordinarie platserna inom verket numera uppgå till 255.

För de kvinliga postexpeditörernas befordringsfråga har förbundet sökt verka, äfvenledes genom artiklar i pressen, men ingen ändring har tyvärr härvidlag vunnits.

Med anledning däraf, att förklenande omdömen i vissa tidningar förekommit angående den kvinliga bankpersonalens sätt och förmåga att sköta sitt arbete, har i Dagny införts en artikel, hvori, med stöd af uttalanden från arbetsgifvare, de gjorda påståendena bemöts.

Äfven under det gångna året ha från utlandet ofta ingått förfrågningar till förbundet angående sociala förhållanden i Sverige, hvilka mer eller mindre direkt beröra kvinnans ställning och verksamhet och har förbundet lämnat utförliga uppgifter härom. Särskildt har förbundet stått i liflig förbindelse med en del utländska föreningar för anskaffande af skydd och hjälp åt unga svenskor, som bege sig till främmande land för att där söka sin utkomst. Glädjande är att förbundets hjälp härvidlag mer och mer tagits i anspråk och många tacksamma uttalanden från dem, som begagnat sig af förbundets förmedling i dessa fall, utgöra bevis för att densamma varit till verkligt gagn. Med kännedom om de faror, som hota oerfaren ungdom i främmande länder torde ock betydelsen af en sådan förmedling icke nog kunna uppskattas.

Förbundet har som vanligt verkat för kvinnans deltagande i det kommunala lifvet genom användande af de rättigheter lagen härutinnan tillerkänt henne, äfvensom för kvinnors inväljande i skolråd och fattigvårdsstyrelser.

Den föreläsningsserie för arbetarehemmen, som hösten 1901 sattes i gång ute vid Liljeholmen, har under det förflutna året fortgått under en liflig tillslutning af åhörare. Föredragen, som hållits hvarannan torsdag - kl. 8 e. m., under vårterminen i Liljeholmens missionshus och under höstterminen i Liljeholmens skolhus, hafva omfattat följande ämnen: »Natur och folklif i Norge», »Onkel Toms stuga och dess inflytande på slafvarnas frigörelse», »Kvinnans ansvar i hemmet och ute i lifvet», »Holland», »Den amerikanska frihetskämpen John Brown», »Gustaf Vasa och hans tid», »Hvad innebär sedlighetsfrågan», »Erik Gustaf Geijer», »Huru bildas och bevaras ett lyckligt hem», »Gustaf Adolfs minne», »Något ur djurens lif och

hur vi böra umgås med dem» samt »Några intryck från Danmark». Några föreläsningssaftnar hafva haft karaktären af samkväm med ett program, som äfven omfattat sång och deklamation, hvarjämte en diskussionsafton varit anordnad. Dessutom har en stor del af föredragen illustrerats med för tillfället särskildt lämplig sång. Sedan förbundet lyckats erhålla en passande, i Liljeholmens närhet belägen lokal, i det Styrelsen för Maria matlagningskurser välvilligt för ändamålet upplät sitt skolkök, anordnades på våren en matlagningskurs afsedd för unga husmödrar och unga fabriksflickor. Kursen uppdelades i tvänne parallellafdelningar med 10 deltagare i hvarje och besöktes således af 20 elever, hvilka samtliga med stort intresse och glädje begagnade sig af detta tillfälle att få en rationell ledning i den billiga och praktiska kokkonsten.

Det Whitlockska stipendiet, som af förbundets styrelse årligen utdelas, har under 1902 uppburits af fil. kand. Eva Braun.

Inom Svenska Kvinnornas Nationalförbund har förbundets styrelse representerats af fröknarna Gertrud Adelborg och Elin Rosén, i styrelsen för föreningen »Hemtrefnad» af fröken Lotten Dahlgren, och i styrelsen för Svenska sjuksköterskornas allmänna pensionsförening af fröken Sigrid Ulrich.

Enligt testamente af fröken Emilie Zander har förbundet emottagit en donation, hvilken är afsedd att under namn af »Hilma och Emilie Zanders pensionsfond för lärarinnor» förvaltas af förbundet, som äger att, sedan fonden uppgått till 15,000 kr., årligen utdela ränteafkastningen i 3:ne lika belopp till lifstidspensioner åt tre f. d. lärarinnor, hvarvid, enl. donators bestämmelse, företräde bör lämnas dem, som haft anställning vid Zanderska helpensionen för flickor.

Undersökning af kontors- och butikbiträdenas arbets- och löneförhållanden har, såsom framgår af föregående berättelser, pågått de senare åren och har i år afslutats.

Till bestridande af de med denna undersökning förenade kostnader lämnade Lorénska stiftelsen år 1899 ett anslag af 1,000 kr. Insamlandet af de erforderliga uppgifterna eller den s. k. enquëten verkställdes af fröken Lotten Ström; materialets statistiska bearbetning är gjord af fröken Edith Strengell och jur. kand. A. F. Gard, hvarjämte d:r Johan Leffler godhetsfullt biträdt med råd och upplysningar. Oaktadt de svårigheter, som mötte vid insamlandet af uppgifter inom en corps, som saknar all slags organisation och där ofta, först efter många och långa underhandlingar, erforderliga upplysningar lämnades af dem, som för frågan bort vara närmast intresserade,

nämligen biträdena, har dock ett så pass rikligt material kunnat sammanföras, att den undersökning, som gjorts, kan sägas hafva ett betydande värde. Den återfinnes uti Dagnys h. 4 årg. 1903. Dessutom framlades resultatet af undersökningen inför förbundets medlemmar å ett af förbundets samkväm, till hvilket inbjudning äfven utfärdats till hrr arbetsgifvare samt till kontors- och butikbiträden. Från åtskilliga städer i Sverige och Norge har begäran ingått att få del af det arbetssätt, som begagnats vid undersökningen, samt af de genom densamma vunna resultaten.

Ellen Fries'
bibliotek.

Dr Ellen Fries' efterlämnade bibliotek skänktes, som bekant, våren 1901 af intresserade personer till Fredrika-Bremer-Förbundet för att utgöra ett ständigt förblifvande minne af den bortgångna och genom förbundet komma kvinliga studerande till godo. Allt sedan hösten samma år har boksamlingen varit tillgänglig för låntagare. Enligt de interimsstädgar, som då utarbetades, skall biblioteket särskildt stå till deras förfogande, hvilka, liksom dess första ägarinna, ägna sig åt studiet af historia och närliggande kunskapsgrenar. Majoriteten af de låntagande har hittills utgjorts af elever vid Stockholms lärarinneseminarier och flickskolornas gymnasialafdelningar. Under året 1902 har förmedlats 270 boklån.

Gåfvor.

De till förbundet under året öfverlämnade penningegåfvorna utgöra tillsammans en summa af kronor 24,905: 62 på följande sätt fördelade:

Enligt fröken Emilie Zanders testamente att bokföras såsom »Hilma och Emilie Zanders pensionsfond för lärarinnor»	kr. 14,279: 42
Af James Carnegie att bokföras under namn af »James Carnegies donationsfond»	» 10,000: —
Bidrag till ordnandet af förbundets matlagningskurser vid Liljeholmen	» 15: —
Till förbundets allmänna kassa:	
af fru Anna Wallenberg.....	kr. 300: —
af E. L.	» 100: —
genom M:me de Meck	» 200: —
Öfverbetalningar m. m.	» 11: 20
	<u>611: 20</u>
	Summa kr. 24,905: 62

Med tacksamhet må nämnas att fröken Saxenberg till förbundet öfverlämnat Fredrika Bremers spinnrock. Å denna sitter ännu linet

kvar, såsom då Fredrika Bremer sista gången å Årsta begagnade spinrocken och några linhärfvor visa att Fredrika Bremer var en flitig och skicklig idkare af den fina handaslöjden. Den lilla nötta spinrocken utgör en värdefull tillökning i den samling af föremål som tillhört Fredrika Bremer, hvilka samlats å förbundets lokal.

För de gåfvor, hvilka lämnats till förbundets stipendiefonder, redovisas i denna afdelnings berättelse.

Den afdelning af förbundets verksamhet, som afser att med studie- och förlagslån understödja arbetande kvinnor, har under året flitigt anlitats och hafva nio nya lån å tillsammans kr. 6,400: — kunnat beviljas. Å äldre lån ha inbetalts kr. 1,788: 99. Summan af ur förbundets fonder utlämnade lån utgjorde vid årets slut kr. 12,444: 86.

Lån.

Redogörelse för stipendiefonderna och sjukkassans fonder, hvilka bokföras särskildt, följa i Bil. II, III.

På skilda platser i landsorten ha 47 ombud verkat i förbundets intresse. Deras namn återfinnas i Bil. I.

* * *

Förbundets byrå har fortfarande föreståtts af fröken G. Adelsborg. Fröken Th. Geijer, som alltsedan år 1887, förestått platsförmedlingsafdelningen, lämnade denna befattning på hösten. Då sannolikhet fanns för att fröken Geijer, sedan hon med anledning af tillämnad bosättning på landet begärt ett års tjänstledighet, ej skulle komma att återtaga sitt arbete å byrån, ordnade en del af styrelsens medlemmar och byråns personal för henne en fäst, hvilken hölls å byråns lokal. Styrelsens tack för fröken Geijers arbete framfördes därvid af förbundets v. ordförande fru Montelius. Fästen var stämpad af den hjärtligaste prägel.

Byrån.

Fröken Geijers plats skötes tills vidare af fröken E. Rosén, som förut biträdt å platsförmedlingsafdelningen. Fröken U. Hammarsköld har förestått sjuksköterskeafdelningen till dess denna öfverflyttade i egen lokal (se vidare sjukvårdskomiténs berättelse) och har därefter biträdt å de olika afdelningarna inom byrån. Kassan har skötts af fröken I. v. Plomgren samt, sedan fröken v. Plomgren för sjukdom åtnjuter tjänstledighet, af fröken L. Leijonmarck. Dessutom har vid byrån tjänstgjort fröken M. L. Löwenadler dels såsom sekreterare åt byråföreståndarinnan dels såsom biträde med en del bokföring. Frivilliga krafter hafva ock lämnat välbehöflig och välkommen hjälp.

Till byråns uppgifter hör besvarandet af frågor, som framställas angående lärokurser och arbetsområden samt förhållanden, som på ett eller annat sätt sammanhånga med kvinnans ställning i samhället.

Byrån samlar och ordnar statistik, rapporter, prospekt m. m. som beröra kvinnans ställning i Sverige och andra länder, och det visar sig alltmera, att denna afdelning af förbundets verksamhet har betydelse, ej blott för de enskilda personer, som begära upplysningar, utan ock för myndigheter, hvilka begagna sig af det material, byrån hopsamlat.

Bland de frågor, som under förlidet år, muntligen eller skriftligen, öfverlämnats till byrån för besvarande, må nämnas de som röra: kvinnas rösträtt vid stadsfullmäktigval samt vid skolråds- och prästval; rätt att öfversätta till och från främmande språk; pensionskassor för lärarinnor och sjuksköterskor; utbildningskurser för sjuksköterskor, gymnaster och barnmorskor; inträdesfordringar vid statens järnvägar och vid telegrafverket; utbildning för trädgårdsmästare, bokbindare, kartritare, kontorister och apotekare; kurser vid lärarinneseminarier, folkhögskolor, skolkök och hushållsskolor; Föreningen för Arbetsstugor, Sällskapet Barnavård, Hemmet för Arbeterskor och Alkoholisthem för kvinnor; slöjdkurser och feriekurser; skolbad och mjölkautomater; folkskrifter och böcker lämpliga för skolbibliotek; statistik öfver kvinliga arbetare å olika områden.

Därjämte hafva naturligtvis genom byrån besvarats dels frågor om förbundets olika verksamhetsfält, dels ock angående lagar och förordningar utomlands å områden som beröra kvinnor, samt angående sådana föreningar som därstädes motsvara Fredrika-Bremer-Förbundet.

De flesta svar hafva kunnat lämnas omedelbart genom förbundets byrå, men besvarandet af en del frågor har först kunnat ske efter upplysningars inhemtande från utländska kvinnoföreningar såsom Norsk Kvindesagsforening, Dansk Kvinderaad och Women's Institute.

Liksom under föregående år har, vid tiden för stadsfullmäktigvalen, å byrån lämnats upplysningar angående valrätt m. m. och genom annonser och notiser har tillkännagifvits att alla partiets valsedlar funnos tillgängliga å byrån.

Under sommaren tjänstgjorde byrån som anmälningsbyrå för svenska och finska deltagare i Nordisk Kvindesagsmöde i Kristiania.

Platsförmedlingen utvisar följande resultat:

Antalet inskrifna arbetsgivare.....	455
» » arbetssökande	583.

Af de platser, som förmedlats, hafva 118 varit platser för lärarinnor, 44 för kontors- och butiksbiträden, 81 för föreståndarinnor, värdinnor och hushållsbiträden, 48 för barnfröknar, 52 för utländskor (mest för kortare tid såsom under sommaren el. dyl.); i 71 fall hafva lektioner förmedlats och i 41 fall har diverse arbete anskaffats, såsom för gymnaster, lektriser, renskrifverskor m. m.

Afdelningen för anskaffande af sjuksköterskor har från den 1 januari till den 1 november 1902 i 84 fall förmedlat sjuksköterskors anställning för längre eller kortare tid. 11 sjuksköterskor hafva erhållit fasta platser vid sjukhus och sjukstugor samt som distriktsköterskor. Sammanlagda beloppet af årslöner för dessa fasta platser uppgår till 4,800 kr. Från den 1 nov. (då denna afdelning inflyttade i egen lokal) till årets slut hafva platser förmedlats i 48 fall, hvaraf 4 fasta platser med sammanlagda beloppet af årslöner uppgående till 1,560 kr.

* * *

Bokkomiténs verksamhet har under det förflutna året till stor del bestått i granskning af den utkommande barn och ungdomslitteraturen. Som vanligt anordnades vid julen en utställning af den bästa delen af denna litteratur jämte äldre värdefulla böcker, lämpliga till nöjesläsning för barn och ungdom. Utställningen öppnades den 15 dec. å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå; den besökande allmänheten uttryckte sin belåtenhet med de råd och anvisningar till bokinköp, som där erhöles. Bokkomitén.

Under vintern började bokkomitén omredigeringen af den boklista, som under namn af »Böcker i urval från Fredrika-Bremer-Förbundets boklistor» utkom 1898, och hvilken, enligt då fattadt beslut, skulle omarbetas efter 5 år. Detta arbete fortsattes under hösten, men hann ej afslutas, emedan komitén måste ägna sin tid till granskning af till julen utkommande barn- och ungdomsböcker.

Komitéen begagnar härmed tillfället att uttala sin tacksamma erkänsla till herrar förläggare för deras städse visade beredvillighet att i god tid insända böcker till genomläsning.

Till komitéen har under året inkommit flera förfrågningar angående anskaffning af böcker till skol- och arbetarebibliotek, läsecirklar etc. och hafva alla dessa besvarats.

Bokkomiténs medlemmar hafva under året varit fröken L. Engström, ordförande, fruarna H. Andersson och B. Sondén, fröknarna G. Hjelmerus, A. Lagerberg, M. Sundbärg och E. Whitlock. Som adjungerade hafva medverkat fru Lizinka Dyrssen och fröken S. Leijonhufvud.

* * *

Tidskriften
Dagny.

I fråga om tidskriftens utgifning har den förändringen med år 1902 vidtagits, att Dagny upphört att vara organ för Föreningen för Vålgörenhetens Ordnande och Handarbetets Vänner, då det visat sig att dessa föreningar ej i den utsträckning, som afsetts, begagnat sig af tidskriftens spalter. Dagny bär numera på sitt titelblad endast Fredrika-Bremer-Förbundets namn. För öfrigt har tidskriften oförändradt fullföljt sitt en gång utstakade program: att söka verka för kvinnorörelsens sunda och lugna utveckling.

Den stora politiska rörlighet, som utmärkt år 1902 har gifvetvis äfven inverkat på Dagnys innehåll. Den kvinnliga rösträttsfrågan har behandlats i talrika artiklar och uppkomsten af organisationen af Sveriges första förening för kvinnans politiska rösträtt har med stor uppmärksamhet följts. Redogörelser för den kvinnliga rösträtts utveckling i andra länder, ex. Norge och Australien, såväl den kommunala som den politiska, ha äfven förekommit. Bland andra viktiga artiklar må nämnas de, som behandlat »Kvinnorna inom post- och telegrafverket», och hvilka kunna anses som ej oväsentliga bidrag till den lyckliga lösningen af Riksdagens behandling af telegrafisternas lönefråga. — Sedlighetsspörsmålet har äfvenledes varit före, bland annat i ett par uttömmande artiklar »Kvinderne og sædelighedssagen» och »En internationell kongress om den Hvita Slafhandeln». För öfrigt har tidskriften haft uppsatser i bl. a. följande sociala ämnen: »Den kvinnliga yrkesundervisningen i olika länder», »Stockholms läsestugor», »Försvarsfrågan», »Röda korset», »Den högre flickskolan», »Kvinnoarbetet i Stockholms banker», »Föreståndarinnans uppgift i det moderna sjukhuset» m. m., förutom talrika riksdagsreferat, samt notiser angående förbundets och dess komitéers verksamhet. — Under rubriken kongressrapporter och resebref må nämnas: »Internationell kvinnokongress i Amerika», »Från Tiflis», »En återblick på kvinnosaksmötet i Kristiania 1902», Cecilia Milows reseberättelser från England och Amerika m. m. — Åt tidens litterära företeelser har äfven ägnats stor uppmärksamhet, hvilket visas af de många längre och kortare uppsatserna öfver utkomna litteratur-

alster; desslikes ha minnesrunor öfver märkliga, under året afidna kvinnor förekommit, förutom biografier, historiska essayer, mindre uppsatser af aktuellt intresse, berättelser och poem.

Bland författare, som lämnat bidrag till tidskriften, må, utom förbundets styrelsemedlemmar, nämnas: Eugenie Beskow, Maria Arosenius, Anna Sandström, Charl. Nerman, Lydia Wahlström, Teodor Holmberg, Cécile Gohl, Eva Upmark, R. Steffen, A. M. Holmgren, Clara Wahlström, Ellen Sandelin, Maj Lagerheim, Albert Henning, M. Anholm, Marie Michelet, Cecilia Milow, Emmy Köhler, Elisabeth Wærn Bugge, Else Conrad, Ebba Ramsay m. fl.

Redaktionen har föreståtts af redaktrisen fröken Lotten Dahlgren ensam, sedan fl. kand. fröken Klara Johansson med detta år, i följd af anställning vid Stockholms Dagblad, frånträdt sin befattning som redaktionssekreterare.

* * *

Den 30 december 1899 hade Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse inlämnat en petition till konungen med anhållan, att K. M:t täcktes särskildt eller i samband med annan rösträttsreform taga i öfvervägande angelägenheten att bereda kvinna rösträtt till Riksdagens Andra kammare. Den 13 mars 1902 framlade K. M:t en rösträttsproposition, i hvilken icke något afseende fästes vid Fredrika-Bremer-Förbundets petition. Då därjämte i den kungliga propositionen den föreslagna bestämmelsen om två röster för gifta män innebure ett hinder för att äfven den gifta kvinnan i framtiden skulle kunna erhålla politisk rösträtt, framlade komitén för Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse de skäl, som gjorde önskvärdt, att frågan om politisk rösträtt under närvarande förhållanden upptoges. Vid ett af styrelsen hållet sammanträde, i hvilket komitén deltog, beslöts, på grund af de af komitén anförda skäl, att motion skulle hos Riksdagen väckas om politisk rösträtt för kvinna till Riksdagens Andra kammare.

Komitén för
lagfrågor.

Vid den af Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse anordnade pristäflan angående »Betydelsen af den gifta kvinnans myndighet för henne själf och samhället» hade komitén, såsom är omnämndt i föregående årsberättelse, icke funnit någon skrift värd att antagas. Komitén uppdrog därför åt fröken Maria Cederschiöld att affatta en populär, kortfattad framställning af de brister, som vidlåda den svenska lagstiftningen särskildt med hänsyn till mannens målsmansrätt öfver hustrun. Den med anledning därutaf utarbetade broschyren har befordrats till trycket.

Vid ett sammanträde i slutet af året uttalade sig komitén för önskvärdheten af att motion väcktes vid 1903 års riksdag angående upphäfvandet af mannens målsmansrätt öfver hustrun, och beslöt komitén att höra sig före om icke en dylik motion skulle kunna väckas. Vid samma tillfälle beslöt komitén att taga under öfvervägande, om icke vid 1903 års riksdag det vore lämpligt, att motion åter väcktes angående ändring af 15 kap. § 2 af giftermålsbalkens stadgande = »vare då mannen närmare».

Af kassaförvaltarens rapport framgår, att komiténs tillgångar vid 1902 års slut uppgingo till kr. 1,441: 98.

Komitén har under året haft följande sammansättning: revisionssekreteraren C. Lindhagen, häradshöfding P. G. Rabe, redaktionssekreteraren G. Aldén, fru G. af Klintberg, fru B. Nordenson, fru A. Tamm och fröken A. Skoglund.

* * *

Sjukvårds-
komitén.

Sjukvårdskomiténs verksamhet har under det gångna året hufvudsakligen varit riktad på en tidsenlig och effektiv omorganisation af dess platsförmedling för sjuksköterskor. Växande kraf på en snabb anskaffning af sjuksköterskor inom Stockholm, tillika med behovet af att kunna ägna denna platsförmedling en mera odelad och ingående uppmärksamhet än hvad tid och krafter på förbundets byrå medgäfvit, gjorde det såväl i allmänhetens, som i sköterskornas intresse önskligt, att för denna afdelning upprätta en särskild byrå, ställd under en fackutbildad föreståndarinna, och med utsträckt arbetstid.

Ett dylikt företag skulle emellertid medföra utgifter, för hvilka Fredrika-Bremer-Förbundet ej kunde tänkas ikläda sig ansvaret, hvarför komitén, efter att hafva erhållit styrelsens bifall till upprättandet af den föreslagna byrån, på enskild väg åstadkommit en garantiteckning gällande för ett år, under hvilken tid den nya planen skulle prövas.

Enär komitén ansåg tiden vara inne för att ytterligare höja fordringarna på sjuksköterskornas utbildning, antog den följande bestämmelse:

För sjuksköterskas inskrifning å byrån fordras intyg af vederbörande läkare på genomgången utbildningskurs vid någon af våra större utbildningsanstalter för sjuksköterskor, hvilken utbildning bör omfatta minst 1 års teoretisk-praktisk kurs;

Samt, att då skäligt är, att sköterskorna bidra till underhållet af platsförmedlingsbyrån, skulle vid byrån inskrifven sköterska erläggas:

1) en årlig inskrifningsavgift af 5 kr.;

2a) vid enskild sjukvård en afgift af 10 öre pr arbetsdag under 250 arbetsdagar, efter hvilken tid sköterska ej erlägger afgift för möjligen förekommande ytterligare platsförmedling;

2b) vid antagande af fast plats en afgift motsvarande 1 % af första årets lön.

Vid förmedling af fast plats erlägger arbetsgifvare till byrån en afgift, motsvarande 1 % af första årets lön; vid förmedling af enskild sjukvård, när denna räcker längre än ett dygn, en afgift af 1 krona.

En fackutbildad föreståndarinna för den blifvande byrån lyckades komitén finna i fröken Sally Peterson, utbildad vid Sofiahemmet i Stockholm och under flera år verksam såsom instruktör för hemmets elever. En för ändamålet lämplig och välbelägen lokal förhyrdes i nr 25 Tunnelgatan, innehållande förutom expeditionslokal och bostad för föreståndarinnan, äfven ett läs- och samlingsrum och ett boningsrum för sjuksköterskor. Till följd af nödiga reparationer inom lokalen kunde den nya byrån dock först i slutet af oktober månad börja sin verksamhet. I anseende till den korta tid, hvarunder byrån utöfvat sin verksamhet 1902, kommer redogörelse för såväl dess ekonomi som för verksamheten i öfrigt, att lämnas i nästa årsberättelse. Det varma intresse, hvarmed det nya företaget blifvit omfattadt såväl af allmänhet och läkare, som af sjuksköterskorna själfva, gör att man kan motse en god framtid.

* * *

Samkvämskomitén har under det förflutna året ej varit i tillfälle att anordna mer än 2 samkväm. Det första ägde rum onsdagen den 5 mars, hvarvid ett intressant föredrag hölls af fröken Anna Ekelöf öfver ämnet; »De kvinliga gymnasterna och deras ställning utomlands». Till samkvämet voro inbjudna, utom förbundets medlemmar, lärare och elever vid Gymnastiska Centralinstitutet, elever hos doktorerna Arvedson och Wide, samt kvinliga gymnaster, de sistnämnda efter skedd anmälan på Fredrika-Bremer-Förbundets byrå. Efter föredragets slut väcktes fråga om organiserandet af en förening för tillvaratagandet af gymnasternas intressen. En sådan förening har ock sedan blifvit stiftad.

Samkväms-
komitén.

Det andra samkvämet ägde rum fredagen den 12 december. Vid detsamma höll fröken Gertrud Adelborg ett sakrikt, af statistiska tabeller belyst föredrag öfver »Kvinliga kontors- och bodbiträdens

löne- och arbetsförhållanden». Som föredraget, hvilket finnes infördt in extenso i Dagnys 4 h. 1903, väckte lifligt intresse, men samkvämet tyvärr genom den nära förestående julbrådskan, ej var så talrikt besökt som man hoppats, yttrades allmänt den önskan att det skulle återupprepas genast på nyåret, då man hade skäl att tro, att kontors- och bodbiträdena skulle ha bättre tid att bevista detsamma. Utom förbundets medlemmar voro som gäster för aftonen inbjudna fröken Alexandra Gripenberg på genomresa från Norge till Finland, samt statsrådinnan Qvam.

Medlemmar i samkvämskomitén hafva varit: Fröken Gertrud Adelborg, ordförande, fröken Edith Strengell, skattmästare, fröken Anna Ulrich, sekreterare, samt fru J. Jolin.

* * *

Redogörelser för *sjuk-kassans*, *stipendiekomiténs* och *dräktreform-föreningens* verksamhet återfinnas i Bil. II, III, IV.

Bil. I.

Fredrika-Bremer-Förbundets ombud 1902.

Abenius, Mathilda, fröken, Västerås.
 Andersson, Anna, f. Bergenstråle, fru, Vexjö.
 Arwedson, Ada, fröken, Linköping.
 Bergstedt, Amanda, fröken, Arboga.
 Boström, Sophie, fru, Nyköping.
 Broberg, M., fru, Filipstad.
 *Burman, Hulda, fröken, Luleå.
 Carlsson, Emmy, fru, Haparanda.
 Cnattingius, Alfhild, fröken, Nora.
 Ekenstierna, Fanny, fröken, Mariefred.
 von Essen, Charlotte, fröken, Örebro.
 Fischerström, Anna, fröken, Karlskrona.
 Florén, Andriette, fru, Mariestad.
 Grape, Augusta, fru, Umeå.
 Jeanson, Ellen, fröken, Lidköping.

*Kihlberg, Liva, fru, Söderhamn.
 Liljebäck, Jenny, fru, Haparanda.
 Lindskog, Anna, fru, Vänersborg.
 Lundberg, Bertha, fröken, Falkenberg.
 Malmros, Elise, fröken, Landskrona.
 Martin, Eva, fröken, Södertälje.
 Mauritzon, Anna, fröken, Vadstena.
 Munthe, Maria, fröken, Ystad.
 Nordenfeldt, Maria, fröken, Göteborg.
 Ostermann, Marianne, fröken, Lund.
 Palm, Julia, fröken, Varberg.
 Petrén, Siri, fru, Malmö.
 Pihl, Aurore, fröken, Norrköping.
 Poignant, Georgine, fru, Visby.
 Renborg, Alma, fröken, Östersund.
 Rundgren, Charlotte, fru, Karlstad.
 Ryding, Karin, fru, Vänersborg.
 af Sandeberg, Frida, fröken, Sundsvall.
 Scherdin, Alma, fröken, Kristinehamn.
 *Sjöcrona, Helena, fröken, Helsingborg.
 Sohlén, Hanna, fröken, Söderhamn.
 Sundholm, Ebba, fröken, Hudiksvall.
 von Sydow, Ellen, fröken, Halmstad.
 Tauson, Brita, fröken, Karlshamn.
 Thorburn, Vivi, fru, Uddevalla.
 Trotzig, Hilda, fru, Hedemora.
 Trybom, Ellen, fröken, Skara.
 Trägårdh, Göthilda, fröken, Skellefteå.
 Uggla, Sophie, fröken, Borås.
 Versteegh, Inez, fru, Hernösand.
 Wold, Amelie, fru, Borås.
 Åkerblom, Emelie, fru, Falun.

De med * betecknade hafva under året afsagt sig ombudsskapet.

Sjukkassans årsberättelse för 1902.

Sjukkassans verksamhet har under år 1902, det 16:de året sedan kassans början, fortgått och utvecklats på sätt följande siffror visa:

Delegarnas antal, som vid 1901 års utgång var 282, hade vid slutet af 1902 höjts till 284. Af kassans medlemmar hafva under året tillkommit 9 och afgått 7.

Under året har utdelats såsom sjukhjälp till 44 personer för tillsammans 2,109 sjukdagar ett sammanlagdt belopp af kr. 3,146: 25 (mot kr. 3,205: 50 förlidet år).

	Medlemmarnas	
	antal.	Sjukhjälp.
År 1887	97	kr. 159: —
» 1888	136	» 694: 50
» 1889	153	» 1,524: 50
» 1890	188	» 1,444: —
» 1891	199	» 1,864: 50
» 1892	208	» 3,477: 50
» 1893	214	» 2,565: —
» 1894	238	» 3,003: 75
» 1895	237	» 3,230: 25
» 1896	246	» 2,712: 75
» 1897	250	» 2,685: 75
» 1898	263	» 3,646: 50
» 1899	270	» 4,122: —
» 1900	272	» 3,533: 25
» 1901	282	» 3,205: 50
» 1902	284	» 3,146: 25

För kassans kapitalställning, utgifter och inkomster redovisas i kassaförvaltarens rapport.

Kassans expedition har hållits öppen i Fredrika-Bremer-Förbundets lokal en gång i veckan, hvarjämte anmälningar mottagits å denna lokal kl. 11—4 alla dagar.

I afseende på inträde i kassan gäller fortfarande:

Att kvinnor, tillhörande de kategorier, för hvilka kassan närmast varit afsedd, utan vidare vinna inträde under förutsättning af rent läkarebetyg;

Att för inträdessökande med kvalificeradt läkarebetyg afgörandet ligger hos de tre läkare, som tillhöra styrelsen; samt att i öfriga fall styrelsen i sin helhet beslutar.

Ur räkenskaperna anföres följande:

Vid 1902 års utgång utgjorde sjukkassans

Tillgångar.

5 obligationer i Stora Kopparbergs Bergslag af år 1900	5,000: —
1 obligation i Helsingborgs—Hessleholms järnväg.....	1,000: —
Fordran mot säkerhet af inteckning i huset 4 Lilljansplan	5,000: —
D:o d:o d:o i huset 31 Vestmannagatan	5,000: —
Fordran i Bankaktiebolaget Stockholm—Öfre Norrland å hushållsräkning	1,038: 33
D:o i Nordiska Kreditbanken å sparkasseräkning	844: 40
D:o i Göteborgs Ensk. bank å d:o	1,477: 84
D:o i Stockholms Ensk. bank å d:o	822: 51
Kontant i kassan	18: 81
Summa kr.	20,201: 89

Skulder.

Fonder: Försäkringsfonden... ..	15,635: —
Donationsfonden	3,000: —
Reservfonden	1,566: 89
Summa kr.	20,201: 89

Samtliga fonders belopp uppgick vid utgången af 1901 till..... kr. 18,429: 49
Fondernas förstärkning, som följaktligen uppgår till kr. 1,772: 40 har uppkommit på grund af följande förhållanden mellan inkomst och utgift:

Inkomst:

Inträdesavgift för 10 medlemmar (1 förnyad)	48: —
Årsavgift för 286 medlemmar.....	3,887: 59
Räntor (influtna)	947: 53
Straffräntor	12: —
Statsbidrag för 1902	322: —
Summa kr.	5,217: 12

Utgift:

Sjukhjälp för 44 medlemmar		3,146: 25
Omkostnader: Hyra för 1901	100: —	
Arvoden.....	150: —	
Kontors- och annonsutgift	48: 47	298: 47
Till fonderna: Försäkringsfonden		1,248: —
Reservfonden		524: 40
		<hr/>
	Summa kr.	5,217: 12

Inventarierna, bestående af räkenskapsböcker och skrifmateriel, äro ej upptagna i något värde. Fröknarna Theresa Geijer och Ulla Hammarsköld hafva under det förflutna året med uppoftande nit och mycken skicklighet skött kassans registrering och ekonomiska expedition.

Stockholm i Februari 1903.

Carl Nyström.

Sjuk-kassans Försäkringsfond uppgår den 1 Januari 1903, enligt på grund af Heyms tabeller verkställda beräkningar, till 15,635 kronor.

Stockholm i Februari 1903.

P. G. Rosén.

Kassans styrelse har under året haft följande sammansättning:

Ordinarie styrelsemedlemmar:

Professor P. G. Rosén, ordförande.

Doktor Carl Nyström, vice ordförande och kassaförvaltare.

Fröken Theresa Geijer, sekreterare och tjänstgörande vid expeditionen.

Fröken Anna Roos.

Fördelningsläkaren N. A. Edling.

Suppleanter:

Fru F. Lybeck.

Fröken U. Hammarsköld, tjänstgörande vid expeditionen.

Doktor I. W. von Döbeln.

Revisorer:

Fröken K. Wall.

Fröken A. Palmqvist.

Revisorssuppleanter:

Fröken A. Kruse.

Fröken M. Widegren.

 Revisionsberättelse.

Undertecknade, utsedda revisorer att granska Fredrika-Bremer-Förbundets sjukkassas förvaltning och räkenskaper för år 1902 få härmed, efter fullgjordt uppdrag, därom afgifva följande berättelse:

Beträffande tillgångar och skulder samt inkomster och utgifter få vi hänvisa till kassaförvaltarens af oss granskade redovisning.

Styrelsens af oss genomgångna protokoll jämte de däri onförmälda besluten hafva icke föranledt någon erinran från vår sida.

Värdehandlingarna äro förvarade i brandfritt kassahvalf.

Kassans räkenskaper äro förda med utmärkt ordning och noggrannhet samt åtföljda af erforderliga verifikationer, och då ingen anledning till anmärkning förekommit, få vi tillstyrka, att full ansvarsfrihet för förvaltningen under år 1902 måtte beviljas styrelsen.

Stockholm den 18 mars 1903.

Kerstin Wall.

Augusta Palmqvist.

Stipendiekomiténs årsberättelse för 1902.

Stipendierna från förbundets *Allmänna stipendiefond* hafva utdelats på följande sätt:

400 kr. fröken Kerstin Hesselgren för ordnad kurs i samhällshygien vid Bedford College i London (Stockholms stads stip.); 250 kr. fröken Anna Saedén för kurs vid folkskoleläraryrkesseminarium (Västerbottens stip.); 200 kr. fröken Laura Näsholm för kurs vid fackskola i huslig ekonomi (Västernorrlands stip.); 200 kr. hvardera till fröknarna Astrid och Vilhelmina Wallin (Örebro läns stip.); 225 kr. fröken Sigrid Leksell för barnmorskekurs (Västmanlands stip.); 200 kr. fröken Ruth Fredén för kurs vid Gymn. Centralinstitutet (Värmlands stip.); 300 kr. fröken Gerda Backlund för kurs vid tekn. skolans högre afdelning i Stockholm (Södermanl. stip.); 240 fröken Signe Strömbom för sjukvårdskurs (Skaraborgs stip.); 200 kr. fröken Elsa Sundström för kurs vid högre lärarinneseminarium (Östergötl. stip.); 225 kr. fröken Hulda Larson för sjukvårdskurs (Blekinge stip.); 225 kr. fröken Herrmanna Pettersson för kurs i trädgårdsskola (Gottlands stip.); 200 kr. fröken Valborg Örtendahl för sjukvårdskurs (Bohus stip.); 200 kr. fröken Ruth Koch för kurs vid Gymn. Centralinstitutet (Kristianstads läns stip.); 200 kr. fröken Beata Mårtensson för kurs vid tekn. skolans högre afdelning i Stockholm (Malmöhus stip.); 900 kr. fil. licentiaten fröken Anna Paues för språkstudier i England (fritt stip.).

På grund af mellankommande hinder hafva stipendierna, afsedda för kvinnor med hemortsrätt inom Norrbotten och Jämtland, reserverats till utdelning år 1903.

Från *Donationsfonden*, afsedd för kvinnor, som studera medicin, hafva tvänne studiestipendier utdelats, ett å 500 kr. till med. kand. Gerda Uddgren, ett å 400 till med. kand. Alfhild Tamm; dessutom har från samma fond ett resestipendium å 1,500 kronor tilldelats med. doktor Anna Stecksén för idkande af bakteriologiska studier i utlandet, hvilket stipendium delvis reserverats till utbetalning år 1903.

Från *Leijonhufud-Adlersparreska stipendiefonden* har ett studiestipendium å kr. 301: 65 öre tilldelats fröken Aley Adlersparre; från *Evelina Fahnehjelm's stipendiefond* har ett resestipendium å 500 kr. utgått till lärarinnan vid Wallinska skolan i Stockholm fröken Clary Gerell för idkande af språkstudier i utlandet.

I likhet med föregående år, har komitén att tacksamt erkänna gåfvor till *Allmänna Stipendiefonden*. Sålunda har till Uppsala läns insats genom fru Margeret Bråkenhielm öfverlämnats kr. 1,122; 12 samt af »Onämnd» kr. 95; till Elfsborgs läns insats 23 kr. af fru Karin Ryding och 5 kr. af läroverksadjunkten Bergman i Venersborg; till Gottlands insats 10 kr. af fru Georgine Poignant; till Kopparbergs läns insats har från lokalkomitén i Falun genom fröken Valborg Olander öfverlämnats 2,860 kr.; vidare har fröken Ellen Bergman öfverlämnat en gåfva af 200 kronor till allmänna stipendiefonden. — Lifräntor hafva under året utgått med 2,256 kr. 75 öre från Ellen Bergmans släktstipendiefond, samt från allmänna fonden med 200 kr. till fröken Carolina Åberg.

I syfte att förenkla arbetsordningen inom stipendie-institutionen, har Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse stadfäst ändring i förut gällande reglemente för stipendiefonderna, så att stipendie-utdelningen och alla i samband därmed stående åtgärder, uteslutande komma att verkställas genom en enda *stipendienämnd*, i stället för att arbetet varit fördeladt emellan stipendiekomité och valnämnder.

I den nybildade stipendienämnden, i hvilken förvaltningsstyrelsens ordförande och sekreterare ingå som själfskrifna medlemmar, har förbundets styrelse dessutom invalt följande 7 ledamöter: generaldirektör Alb. Anderson, friherrinnan E. Tamm, fruarna A. Montelius och Térésé Gylden, professor P. G. Rosén, grefvinnan Anna Mörner och fröken Sigrid Leijonhufvud.

Förvaltningsstyrelsen för stipendiefonderna har haft följande sammansättning: fru Anna Wallenberg, ordf., generaldirektör Alb. Anderson, v. ordf., fröken M. Silow, sekreterare, öfverdirektör E. Björklund samt professor P. G. Rosén. — *Styrelsesuppleanter* hafva varit bankdirektör G. Lettström och fröken Clara Montelius.

Revisorer: f. d. öfverståhållaren friherre G. Tamm (nyvald), disponenten O. Björklund (ledamot af riksdagens 1:a kammare), riksgäldsfullmäktigen fil. d:r O. Höglund (nyvald). *Revisorssuppleanter*: borgmästaren S. J. Sandqvist (ledamot af riksdagens 1:a kammare), samt fröken Emelie Edström (båda nyvalda).

Till de afgående revisorerna, underståhållaren von der Lancken och fröken Ingeborg Elfving, som af hälsoskäl undanbett sig omval, har förbundets styrelse genom sin sekreterare afåtit tacksamhetskrifvelser, tolkande förbundets erkänsla för det nitiska och intresserade arbete, de under en lång följd af år nedlagt på stipendiefondernas

revision, den förre som revisor allt sedan fondernas grundande 1888, den senare från 1889*).

Revisionsberättelse.

Utsedde att granska de under Fredrika-Bremer-Förbundets vård och inseende stående stipendiefonders räkenskaper och förvaltning under år 1902 få vi, efter att hafva fullgjort detta uppdrag, härmed afgifva följande berättelse:

Fondernas tillgångar utgjorde den 1 januari:

Allmänna stipendiefonden.....	kr. 158,263: 85
Ellen Bergmans släktsstipendiefond	» 50,150: —
Onämnds stipendiefond	» 35,537: 31
Leijonhufvud-Adlersparreska stipendiefonden	» 7,370: 16
Evelina Fahnehjelm's stipendiefond	» 4,502: 91
	<hr/>
	Summa kr. 255,824: 23

De olika fondernas ställning framgår af här efteråt meddelade utdrag ur räkenskaperna:

Allmänna Stipendiefonden.

Debet.

Utbetalda stipendier.....	kr. 4,365: —
Utbetald lifränta	» 200: —
Stipendiekomiténs utgifter	» 1,682: 12
Diverse utgifter	» 140: — 6,387: 12
Behållning till år 1903	163,507: 13
	<hr/>
	Summa kr. 169,894 25

Kredit.

Behållning från år 1901	kr. 158,263: 85
Stipendiekomitén återlevererat.....	kr. 16: 18
Genom stipendiekomitén insamlade.....	» 4,115: 12
Gåfva af fröken Ellen Bergman.....	» 200: —
Öfriga fonders bidrag till förvaltnings-	
kostnader	» 130: —
Fondens andel i årets räntor	» 7,169: 10 11,630: 40
	<hr/>
	Summa kr. 169,894: 25

*) Ofvannämnda tacksamhetsskrivelse nådde fröken Elfving några dagar innan hennes död.

Ellen Bergmans Släktstipendiefond.

Debet.

Lifränta till fröken Ellen Bergman.....	kr.	2,256: 75	
Behållning till år 1903	»	50,150: —	52,406: 75

Kredit.

Behållning från år 1901	kr.	50,150: —	
Fondens andel i årets räntor	»	2,256: 75	52,406: 75

Onämnds stipendiefond.

Debet.

Utbetalda stipendier	kr.	1,400: —	
Bidrag till förvaltningskostnader	»	100: —	1,500: —
Behållning till år 1903	kr.	35,636: 47	
			<u>Summa kr. 37,136: 47</u>

Kredit.

Behållning från år 1901	kr.	35,537: 31	
Fondens andel i årets räntor	»	1,599: 16	
			<u>Summa kr. 37,136: 47</u>

Leijonhufvud-Adlersparreska Stipendiefonden.

Debet.

Utbaldt stipendium.....	kr.	301: 65	
Bidrag till förvaltningskostnaden	»	20: —	321: 65
Behållning till år 1903	kr.	7,380: 16	
			<u>Summa kr. 7,701: 81</u>

Kredit.

Behållning från år 1901	kr.	7,370: 16	
Fondens andel i årets räntor	»	331: 65	
			<u>Summa kr. 7,701: 81</u>

Evelina Fahnehjelm's Stipendiefond.

Debet.

Utbaldt stipendium	kr.	500: —	
Bidrag till förvaltningskostnader	»	10: —	510: —
Behållning till år 1903	kr.	4,195: 52	
			<u>Summa kr. 4,705: 52</u>

Kredit.

Behållning från år 1901.....	kr. 4,502: 91	
Fondens andel i årets räntor.....	» 202: 61	4,705: 52

Samtliga fondernas tillgångar utgjorde den 31 december:

Allmänna stipendiefonden.....	kr. 163,507: 13
Ellen Bergmans släktstipendiefond.....	» 50,150: —
Onämnds stipendiefond.....	» 35,636: 47
Leijonhufvud-Adlersparreska stipendiefonden.....	» 7,380: 16
Evelina Fahnehjelm's stipendiefond.....	» 4,195: 52
	<hr/>
Summa	kr. 260,869: 28
utvisande en ökning under året af	kr. 5,045: 05

Förestående behållning, kr. 260,869: 28 är placerad sålunda:

Falu—Rättvik—Mora Järnvägsaktiebolags 4 % obligationer	kr. 10,133: 33
Stockholms Intecknings-Garanti-Aktiebolags 3 1/2 % obligationer	» 7,935: —
Helsingfors stads 4 1/2 % obligationer	» 20,514: 60
Örebro stads 3,6 % obligationer.....	» 6,075: —
Städernas i Finland Hypotekskassas 4 % obligationer	» 2,980: 16
Kopparbergs Hofors Sågverksaktiebolags 4 1/2 % obligationer	» 4,045: —
Stora Kopparbergs Bergslags Aktiebolags 4 % obligationer	» 7,070: —
D:o d:o 5 % obligationer	» 14,912: 50
Korsnäs Sågverks Aktiebolag 5 % obligationer ...	» 9,983: 33
Gefle—Dala Järnvägsaktiebolags 4 1/2 % obligationer	» 26,292: 50
Oxelösund—Flen—Vestmanlands Järnvägsaktiebolags 4 % obligationer	» 25,000: —
Allmänna Hypoteksbankens 4 % obligationer	» 18,666: 67
Sundsvalls stads 4 1/2 % obligationer	» 5,000: —
Trävaruaktiebolaget Dalarnas 5 % obligationer ...	» 11,091: 66
A. F. Pira mot intecknad revers	» 37,678: 12
Stockholm—Vesterås—Bergslagernas Nya Järnvägsaktiebolag mot revers och hypotek	» 51,152: 78
Upp- och afskrifningsräkning med Stockholms Enskilda Bank	» 2,338: 63
	<hr/>
Summa	kr. 260,869: 28

Enligt i hufvudboken intagen särskild redogörelse innefattar den å allmänna stipendiefonden upptagna behållningen den 31 december 1902 följande poster:

A. *Färdiga länsinsatser:*

Stockholms stads	kr. 10,367:	33	
Malmöhus läns	» 5,095:	75	
Kristianstads läns	» 5,227:	64	
Östergötlands läns	» 5,075:	74	
Västerbottens läns	» 6,948:	87	
Södermanlands läns	» 7,883:	97	
Örebro läns	» 5,198:	48	
Värmlands läns.....	» 5,162:	94	
Norrbottnens läns	» 8,683:	37	
Västernorrlands läns	» 5,032:	06	
Skaraborgs läns.....	» 6,570:	97	
Jämtlands läns.....	» 5,032:	06	
Göteborgs och Bohus läns	» 5,035:	56	
Blekinge läns.....	» 5,941:	48	
Västmanlands läns	» 5,771:	49	
Gottlands läns	» 6,106:	—	
Kopparbergs läns.....	» 6,534:	75	
Uppsala läns.....	» 5,000:	—	110,668: 46
B. <i>Påbörjade länsinsatser</i>			7,785: 72
C. <i>Fria gåfvomedel</i>			35,428: —
D. <i>Disponibla medel</i>			9,624: 95
			<hr/>
	Summa kr.	163,507:	13

Samtliga i denna berättelse omnämnda värdepapper, hvilka förvaras i stipendiekomiténs kassafack i Stockholms Enskilda Bank, äro enligt vår åsigt fullt betryggande.

Räkenskaperna, som äro förda med reda och omsorg, hafva icke vid granskningen gifvit anledning till anmärkning.

Då förvaltningsstyrelsen på ett berömvärdt sätt iakttagit stipendiefondernas ekonomiska intressen, är det oss ett nöje att tillstyrka att full och tacksam ansvarsfrihet lämnas densamma för 1902 års förvaltning.

Stockholm den 18 april 1903.

Gust. Tamm.

Sw. Joh. Sandqvist.

Olof Björklund.

Dräktreformföreningens årsberättelse mars 1902—mars 1903.

Då de principer, som varit bestämmande för Dräktreformföreningens sträfvanden numera äro i långt större utsträckning än vid föreningens bildande kända och tillämpade, samt medlemsantalet under de senaste åren minskats så mycket, att styrelsen ej ansåg sig hafva erforderliga medel till ett kraftigt bedrivande af föreningens verksamhet, framlade styrelsen vid årsmötet 1902 förslag om upplösning af föreningen, då styrelsen hunnit vidtaga alla därför nödiga åtgärder, hvilket förslag af mötet antogs. Sedan Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse för sin del biträdt detta beslut, har Dräktreformföreningen nu, efter en 17-årig verksamhet, upplösts.

För att emellertid alljämt kunna tjäna allmänheten med besvarande af frågor om Dräktreformföreningens modeller och mönster samt upprätthålla öfverenskommelserna med firman *Nordiska kompaniet*, som fortfarande tillhandabåller nämnda mönster och modeller, skall, i den upplösta föreningens ställe, en komité af Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse tillsättas. Denna komité omhändertager föreningens modellserie, mönster, trycksaker etc. samt verkar i den mån den finner lämpligt och möjligt för samma principer, som varit bestämmande för Dräktreformföreningens arbete.

För att underlätta spridningen af föreningens skoldräkt i landsorten, beslöt styrelsen förra våren, att till det billiga priset af 15 kr. erbjuda de kvinliga elementarläroverken i länsstäderna en fullständig modell till skoldräkt, bestående af Lahmannströja, chemilett, liststycke, gymnastikbyxor och klädning. Tolf skolor begagnade sig med tacksamhet af detta anbud, och dräkterna afsändes vid höstterminens början till respektive läroverk. Det billiga priset möjliggjordes därigenom att föreningen för hvarje dräkt betalade den resterande summan.

Styrelsen har ägt följande sammansättning:

A. Af Fredrika-Bremer-förbundet valda:

Ordinarie medlemmar:

Fru *Marie-Louise Berg.*
» *Gurli Linder.*
Fröken *Elsa Gylden.*

Suppleanter:

Fröken *Sally Högström.*
» *Caroline Wahrolin.*

B. Af Dräkthereformföreningen valda:

Ordinarie medlemmar:

Doktor Hedda Anderson.
 Fru Thea Burgman.
 » Ellen Gyllander.
 » Eva Kempe.
 » Carin Scholander.
 Fröken Josefine Lindeblad.

Suppleanter:

Fru Maria Bolin.
 » Louise Lombard.
 » Sigrid Nyström.
 Fröken Helena Palmqvist.

Som ordförande har fungerat fru Scholander, som vice ordförande fru Linder, som sekreterare fru Gyllander och som kassaförvaltare fröken Lindeblad.

Bil. V.

Kassaförvaltarens rapport.

Till styrelsen för Fredrika-Bremer-Förbundet.

Ur räkenskaperna anföres följande:

Vid årets slut hade Fredrika-Bremer-Förbundet:

Tillgångar:

Kassakonto	602: 23
Intecknings-Garanti-Aktiebolaget	1,033: 93
Nordiska Kreditbanken	2,066: 07
Bankaktiebolaget Stockholm—Öfre Norrland	1,719: 74
Stockholms Enskilda Bank	4,660: 99
Göteborgs Enskilda Bank.....	2,612: 36
Skandinaviska Kredit-Aktiebolaget	3,043: —
Inventarier	2,637: 55
Fordran hos fru S. Whitlock	4,220: —
Obligationer	19,000: —
Inteckningar	5,000: —
Diverse debitorer: Reversfordringar	12,445: 50
Andra fordringar, trycksakers konto	53: 05
Räntor	241: 68
Förlust år 1902.....	1,349: 12
	<hr/>
	Summa kr. 60,685: 22

Skulder:

Fonder, hvars räntor gå till Förbundets
allmänna kassa:

Ständiga ledamöters afgifter	12,180: —	
Inträdesafgifter	3,540: 25	
Första årets årsafgifter.....	654: —	
Fredrika Bremers Minnesfond	8,237: 69	
James Carnegies donationsfond	10,000: —	
Anonym Donation N:o 2 (enl. gåfvobref af ¹⁹ / ₂ 1900)	50: —	34,661: 94

Fonder, hvars räntor gå till af gifvarne be-
stämda ändamål:

S. Whitlocks stipendiefond	4,220: —	
Anonym donation N:o 1	6,000: —	
Hilma och Emilie Zanders pensionsfond för lärarinnor ..	14,557: 86	24,777: 86

Yttre skulder:

Aftonbladets aktiebolag: Dagnys tryckning	1,017: 52	
Undersökning af kontors- och butikbiträdens arbets- och löneförhållanden.....	227: 90	1,245: 42
		<u>Summa kr. 60,685: 22</u>

Ofvanstående förlust, kr. 1,349: 12, har uppkommit på grund
af följande förhållande mellan vinst och förlust:

Vinst:

Första årets årsafgifter	271: 50
Årsafgifter	3,390: —
Gåfvor och understöd	592: 20
Räntor	979: 03
Vinst vid inköp af obligationer.....	12: 50
Reservfonden	793: 70
Förlust år 1902	1,349: 12
	<u>Summa kr. 7,388: 05</u>

Förlust:

Byrån.....	4,423: 19
Trycksaker	487: 85
Tidskriften Dagny	1,555: 97
Allmänna omkostnader	820: 14
Möten	100: 90
	<u>Summa kr. 7,388: 05</u>

Den betydande kapitaltillökning, som förbundets fonder under åre erhållit har för sin uppkomst att tacka de under året influtna bidragen till Fredrika Bremers Minnesfond, samt den stora gåfva, kr. 10,000, som förbundet i december månad fått mottaga af hr James Carnegie.

Minnesfonden uppgår vid årets slut till kr. 8,237: 69. Den föreskrifna kapitaliseringen af ständiga ledamöters afgifter och af halfva beloppet af nytillträdande ledamöters första årsafgift har under året tillfört kapitalet af kr. 1,021: 50.

Såsom gåfvor till förbundets allmänna kassa hafva influtit kr. 592: 20. Byråns inkomster hafva varit kr. 2,777: 25 och dess utgifter kr. 7,200: 44.

För tidskriften Dagnys utgifvande har af förbundets allmänna kassa kräfts ett tillskott af kr. 1,555: 97.

Genom de ökade tillgångarna har tillfälle beredts att i utvidgad mån fortsätta verksamheten att genom studie- eller förlagslån gagna kvinnor, som däraf varit i behof. — Under året hafva nio nya lån å tillsammans kr. 6,400 blifvit utlämnade, hvaremot å äldre lån inbetalats kr. 1,788: 99. Summan af de för nämnda ändamål utelöpande lånen utgjorde vid årets slut kr. 12,445: 50 mot kr. 7,634: 49 vid förra årets slut.

Genom testamentariskt förordnande af fröken Emilie Zander har till Fredrika-Bremer-Förbundets förvaltande öfverlämnats Hilma och Emilie Zanders Pensionsfond för lärarinnor kr. 14,279: 42. Fondens behållning vid årets slut uppgår till kr. 14,557: 86.

Till sjukvårdskomitén har öfverlämnats de förut hos förbundet innestående sjukvårdsafdelningen tillhörande medel kr. 756: 63.

För influtna gåfvor, som lämnats för särskildt uppgifna ändamål redogöres uti styrelsens berättelse.

För sjukkassans, stipendiefondernas och komiténs för lagfrågor kassaställning lämnas särskilda redogörelser. Fröknarna G. Adelborg och M. L. Löwenadler hafva med omsorg och noggrannhet utfört arbetet vid kassan och bokföringen.

Stockholm i febr. 1903.

Caroline Wahrolin.

Bestyrkande riktigheten af ofvanstående redogörelse, hemställa undertecknade revisorer om ansvarsfrihet för 1902 års förvaltning.
Stockholm den 23 maj 1903.

Alida Rossander.

Anna Lindhagen.

August Wall.

~~~~~

STOCKHOLM
AFTONBLADETS TRYCKERI
1903

FREJA-MAGASINET

STOCKHOLM

Lager af **Sybehör & Modevaror**

OBS! Order från Landsorten exp. skyndsamt.

Följande småskrifter kunna erhållas genom **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå**, 54 Drottninggatan, Stockholm. Till landsorten expedieras de pr efterkraf eller mot insänd likvid jämte postporto.

Fredrika-Bremer-Förbundets uppkomst och utveckling. Föredrag af *Gertrud Adelborg*. Pris 10 öre.

Den svenska gifta kvinnans rättsliga ställning i familjen och samhället af *Maria Cederschiöld*. På uppdrag af Fredrika-Bremer-Förbundets kommitté för lagfrågor. Pris 25 öre.

Kvinnoarbete och Kvinnolycka af *Anna Sandström*. Pris 50 öre.

Under hvilka förutsättningar kan kvinnorörelsen blifva af verklig betydelse för kultur och framåtskridande af *Anna Sandström*. Pris 10 öre.

Inledningsföredrag vid Fredrika-Bremer-Förbundets diskussionsmöte om kvinnans politiska rösträtt den 15 april 1902 af *Maria Cederschiöld*. **Diskussionsinlägg** af fil. d:r *Lydia Wahlström*. Pris 20 öre.

Till frågan om kvinnans politiska rösträtt. Ett diskussionsinlägg af *Natanael Beskow*. Pris 5 öre.

Bör den svenska kvinnan erhålla politisk rösträtt? af *Anna Whitlock*. Pris 10 öre.

De kvinliga kontors- och butikbiträdenas ställning. Ett bidrag till hufvudstadens arbetarestatistik. Pris 15 öre.

Petition uti Reglementeringsfrågan från Fredrika-Bremer-Förbundets Styrelse den 6 maj 1902. Pris 5 öre.

Rabatt lämnas vid rekvisition af minst 100 ex.

Stadgar och berättelser angående Fredrika-Bremer-Förbundets verksamhet utsändas gratis.

Anmälan.

Dagny utkommer **1903** med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* ... kr. 3,50.

För icke medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å *Fredrika-Bremer-Förbundet*s byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å *Fredrika-Bremer-Förbundet*s byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Vademecum

var bland alla munvatten på hygieniska utställningen Paris 1902 *det enda som erhöll högsta utmärkelse, Guldmedalj*, och detta i sin egenskap af »*antiseptiskt munvatten*» (antiseptique dentifrice).

Barnängens Tekniska Fabrik,

H. M:t Konungens hofleverantör
Stockholm.

Annonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62.

Förbundets byrå öppen 11—4.

Allm. tel. 48 16.

*Fredrika-Bremer-Förbundets Sjuksköterskebyrå:
Tunnelgatan 25.*

Rikstelefon 68 98.

A. T. 82 11.